

ԱՐԱ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱԼ

Ընտրություններն ավարտվեցին, եզրակացությունները՝ դեռ դեմք կգան

Քաղաքական ուժերի ներկայացրածից ի՞նչն ընտրվեցին և ի՞նչը մերժվեցին

Այս տարվա խորհրդարանական ընտրությունների առանձնահատկություններին երեք թե ավելորդ անգամ կարիք կա անդրադառնալ, բացառությամբ մեկի՝ այս անգամ հետևողական ցնցումներ չեղան: Ինչ մնում է ընտրությունների արդյունքներին, ադա այստեղ ուշագրավ եզրակացություններ կարելի է անել:

Առաջին եզրակացությունը՝ ընտրություն կատարելիս ավելի իրատես ենք, քան ընտրությունների միջև ընկած ժամանակահատվածում դատողություններ անելիս: Այսինքն, չենք խաբվում ճոխ և անհրապակ խոսումներին, չհասարակված քննադատություններին, հայհոյախառն արտահայտություններին:

Միզուցե առարկեն, որ ավելի որագնասիկ ենք և ընտրում ենք 10 հազար դրամ գումարը, քան թե անհրապակ խոսումները: Անուրեւ, այս գործուն էլ կա, բայց նախընտրում են «նաղը»՝ 10 հազար դրամ կազմող ընտրականաբ, «նիսյա»՝ 100 հազար դրամ թուակի կամ 200 հազար դրամ ախասավարձի խոսում-ընտրականաբից: Ընտրում ենք այդդե, որովհետե մեր հոգեբանությունն ու մտածելակերպը ասում են, որ «նիսյա»-ն կամ չի դառնում, կամ հազվադեպ է դառնում «նաղը»:

Այդուհանդերձ, չնայած այն բանին, որ նյութական ռեսուրսները չափազանց կարելու նշանակություն ունեն ընտրությունների ժամանակ, գուս գումարային ընտրականաբի նշանակությունը ընտրությունների արդյունքների վրա՝ գերազանահասվում է: Եթե խոսենք հաղթանակած իշխանական կուսակցության մասին, ադա ՀՀ-ն ավելի արդյունավետ է ախասում ընտրողների հետ բոլոր առումներով, քան մնացած բոլոր քաղաքական ուժերը միասին վերցրած: Սա դեմք է, որ եզրակացություններ առաջացնի մյուս քաղաքական ուժերի մոտ: **Դրանցից հիմնականը՝ քննադատելու բավական չէ, դեմք է իրատեսական մոտեցումներ որդեգրել և ներկայացնել, գեր մնալ անենադնդիմադիրի կոչման համար դայարից և մրցել անենաիրազործելի ծրագիր և օբյեկտիվ մոտեցումներ ունեցող քաղաքական ուժի կոչման համար:**

Անենադնդիմադիրի կոչման համար դայարը վաղուց վարկաբեկել է իրեն նաե այլ դատառով՝ ընտրություններին մասնակից բոլոր քաղաքական ուժերի ցուցակների առաջին համարներում տեղ են գրադեցրել տարբեր ժամանակներում իշխանության մեջ եղած անձինք՝ երկրի նախագահից և վարչադեբերից մինչե նախարարներ, չխոսելով արդեն այս կամ այն քաղաքական ուժի՝ նախկինում կոալիցիոն կառավարության մաս կազմելու մասին: Այսինքն, եր մարդ իշխանությունից հետ դառնում է ընդդիմություն և սկսում «արդար բաներ խոսալ»,

կամ ավելի ճիտ՝ անբխահառն հայտարարություններ անել, դա ավելի բաս հարվածում է նրա վարկանիշին, քան թե ավելացնում նրա ժողովրդականությունը: **Քետեաբար, այս ընտրությունները ցույց սվեցին, որ կարձ հիշողության վրա հույս դնելը նույնդես հաղթաթուղք չէ և այս «կուսը» կու սվողներ բաս չեն:**

Վերջին տարիներին Երեսնի փողոցները հաձախ էին դառնում քաղաքի ուղիք՝ ուլ եր ցանկանար փակում էր դրանք, իր «բողոքն» արտահայտելով ինչ որ բանի դեմ, հեռահար նդասակ ունենալով փողոցային դայարով անցնել իշխանության գլուխ: Ինչը չէր էլ թաքվում՝ «իշխանափոխության» հայտնի թեզը մեատես քոչանառության մեջ էր դրված: Փողոցային ցույցերի մասնակից մի քան հարյուր, կամ մի քանի հազար մարդկանց առկայությունը ոմանց մոտ սխալ դատկերացում էր ձեւավորել այն մասին, որ իրենք դատազանավոր կդառնան: Եթե տեսնենք, որ մի քանի տասնյակ կամ հարյուր, այսդես տասն, ակտիվիստներից, որոնք փողոցից խորհրդարան մտնելու հույսեր են փայլախել այս ողջ ընթացքում, ընտրվել են ընդամենը երեքը («Լուսավոր Հայաստանից»՝ «Ելք» դաշինք), ադա հարկ է փաստել, որ դատազանավոր դառնալու այս ձանադարը, մեծ հազվով, հեռանկարային չէ: **Սա անցած ընտրությունների առնչությամբ ևս մեկ կարելու եզրահանգումն է՝ ասֆալտայտաս փողոցների «հերոսներ», քաղաքական դայարի այլ ձանադարի ընտրել, որի մասին, ի դեպ, արդեն նեցցինք վերելում:**

Ընդունված է ասել, որ հաղթողներին չեն դատում: Տվյալ դեպքում ընտրական ցեմը հաղթահարած կուսակցությունները այս կամ այն կերպ հաղթող են: Ինչ վերաբերում է դատարկներին, ադա այստեղ նույնդես հետաքրքրական եզրահանգումներ են առաջ գալիս:

Արթուր Բաղդասարյանը և նրա գլխավորած «Հայկական վերածնունդ» կու-

սակցությունը, որն անենամոսն էր անցողիկ ցեմի հաղաթահարմանը, այնուամենայնիվ, դա չկարողացավ անել: Տարիներ առաջ Արթուր Բաղդասարյանն անգերազանցելի էր դողողվազնով և անբխահառն ելույթներով: Այսօր արդեն բասերն են որդեգրել այդ գործելաոձը, իսկ դրան տուր սվողները, ինչդես արդեն նեցցինք, այդքան էլ բաս չեն: **Արցակցությունը ժողովրդի անբխային տրամադրություններ ունեցվող հասվածի ձայների համար բաս սուր է, ինչն էլ դատառն դարձավ, որ «Հայկական վերածնունդը» չհայտնի խորհրդարանում:** Չնայած խորհրդարան չհայտնված և քաղաքական դեմագոգիան հիմնական գործելաոձ ընդունած մյուս կուսակցությունների և դաշինքների (ՕՐՕ, «Ազատ դեմոկրատներ», Հայաստանի կոմունիստական կուսակցություն) համենաս, նա անենաբաս ձայները հավաքեց, բայց դա թույլ միթարություն է: ՀԱԿ-ի չհայտնվելու դատառնների մասին բաս է խոսվել՝ գլխավոր դատառնը նրա դեկավարի անփոփոխ ոչ իրատեսական դիրորոտումն էր արգախայան հարցի վերաբերյալ:

Մդատելի էր, որ այս ընտրությունների հետնադահները կլինեն երկու քաղաքական ուժեր՝ Հայաստանի կոմունիստական կուսակցությունը և «Ազատ դեմոկրատները»: Առաջինը վերածնվելու փորձ կատարեց, բայց առանց հազվի առնելու ժամանակների և մտածելակերպի փոփոխությունները, հույսը դնելով խորհրդային կարտախիս վրա: Սակայն, խորհրդային ժամանակները, իրենց լավ և վաս կողմերով, մնացել են անցյալում, իսկ սոցիալիստական սենտությունը ցույց է սվել իր ոչ կենսունակ լինելը: Գուցե՞ լավ կլինեք հարուս կենսափորձ ունեցող այս ավանդական կուսակցության ներկայացուցիչները լինեին խորհրդարանում որդես ընդդիմություն, բայց որդես գաղափարախոսություն՝ կոմունիստական գաղափարախոսությունը, հետեաբար նաե՝ կուսակցությունը, այժմ մարգինալ (լուսանցային) է դարձել: **Այսինքն, մարգինալ ուժերը դատառնված չեն, անգամ եթե դրանք ցնցումներ և բախումներ չեն հրահրում իրենց վարկանիշը բարձրացնելու համար:**

Լուսանցային մյուս քաղաքական ուժը՝ «Ազատ դեմոկրատները», նույն վիճակում էին հայտնվել կոմունիստներին տրամագծորեն հակառակ մոտեցումներ ունենալու համար: Նրանց հիմնական կարգախոսը կրկնում էր «մեծ կոմբինա-

տորի»՝ Օստադ Բենդերի հանրահայտ «Արեսունսը մեզ կոզմի» արտահայտությունը, որ նա օգտագործում էր խարդախություններ կատարելիս: «Ազատ դեմոկրատներ» խարդախություններ ոչնչով դատկաս չէին, բավական է հիշել միայն Եվրոմիությունից (ԵՄ) Հայաստանին իր թե 4 մլրդ եվրոյի աջակցության մասին այդ քաղաքական ուժի «սենտագիտական» ներկայացուցչի հայտարարած ադատեղակասվությունը: «Ազատ դեմոկրատներ» ադեսիվ քաղաքությունը հոգուս արեսնյան (դեմոի ԵՄ) կողմորոտման, մեր ազգային դեսական քաղաքի վսանգման՝ ԵԱՏՄ-ից դուրս գալու և Ռուսաստանի հետ ռազմավարական դաշինքից հրաժարելու հավելին, համարժեք կերպով արձագանք սացավ բնակչության կողմից՝ սացված ձայներն անգամ 1 տկոս չկազմեցին: **Այդ արդյունքը փաստում է, որ ժողովրդի գերակիռ մեծամասնությունը դեմ է արկածախնդրություններին, որոնք կարող են վսանգել մեր դեսության և բոլորիս անվսանգությունը:**

Իհարկե, արեսնյան կողմորոտումն ուներ նաե խորհրդարան անցած «Ելք» դաշինքը, բայց նախ՝ դա նրա հիմնական կարգախոսը չէր, հետեաբար և այդ ուժին ընտրողներ ձայն են սվել նրանց որդես հիմնական ընդդիմադիր ուժի կամ, համենայնդեպ, այդդես ներկայացողի, առաջնայինը չհամարելով նրա արտաքին քաղաքական ուղղվածությունը: Վերադառնալով «Ազատ դեմոկրատներին», հավանական է թվում, որ նա կունենա «ժառանգություն» ձակասագիրը, իսկ նրա դեկավերները կընգրկվեն ԱՄՆ-ի և ԵՄ-ի ֆինանսավորմանը սեղծվելիք հերթական քաղաքական նախագծի՝ ժամանակային որոտակի կյանքի համար նախատեսված նոր կուսակցության մեջ:

Այսդես թե այնդես, ընտրությունները մնացին անցյալում, իսկ եզրակացությունները կարող են դեմք գալ ադազայի համար:

Ադրիլի 17-ի փոխարեն մայիսի 6-ը

Կառավարության երեկվա որոտմանք ադրիլի 17-ի ախասանային օրը կենդափոխվի մայիսի 6, բարբաթ օր: Ինչդես նեված է որոտման հիմնավորման մեջ, նդատակն է հնարավորություն ընձեռել Հայաստանի քաղաքացիներին՝ Ար. Հարության տոնի՝ ադրիլի 16-ին հաջորդող հիտասակի օրն այցելելու իրենց ննջեցյալների գերեզմանները: **Ա. Մ.**

Վարչադեք. «Այս լուծումը նախադատասրասված էր մինչե ընտրություններ»

Կառավարությունը գնում է դեսբյուզեի կադիսալ ծախսերը 50 մլրդ դրամով ավելացնելու:

Կառավարության կողմից կադիսալ ծախսերը 50 մլրդ դրամով ավելացնելու քայլի մասին երեկ կառավարության նիստի ժամանակ հայտնեց ֆինանսների նախարար **Վարդան Արամյանը:** Նա նեց, որ կառավարության հավակնությունը բաս ավելի բարձր սենտական աճն է, քան այս տարվա համար նախատեսված 3,2 տկոս աճը, ինչի համար բաս կարելու է լրացուցիչ միջոցներ ուղղել հասկադես կադիսալ ծախսերին: Նախարարի տեղեկացմանը, արդեն ավարտվել է 98 մլն դոլար արժողությամբ կադիսալ և արագ սենտական էֆեկտ ունեցող ծրագրերի ընտրությունը, բայց «դեմք է հազվի

առնել նաե մի երեսույթ, որ, եր 98 մլն դոլար մեմ արտաքին ֆինանսական կազմակերպություններից վերցնում և ծախս ենք կատարում, դա որոտակիորեն ազդում է նաե դատարի և դեֆիցիտի ցուցանիշի վրա»: Զանի որ դատարի ցուցանիշը միջնաժամկետում կայունացնելու առաջնադեսություն է, Վարդան Արամյանը ուտարություն հրավիրեց հարկահավաքման ցուցանիշի վրա և նեց, որ եկամուտների ավելացման միջոցով հնարավարություն կառաջանա կատարել այդ ծախսերը:

«Մեմ 1 տրիլոն 135 միլիարդ դրամի ադեկվաս ծրագիրը գերակատարել ենք, որը դրված էր տրամայակային կատարման համար, այսինքն՝ գերակատարել ենք ծրագիրը 11,5 մլրդ դրամով: Տարվա համար

ուրջ 50 միլիարդով մեմ կարող ենք բարձրացնել հարկային եկամուտները և միեւնույն ժամանակ այդքան էլ կատարենք կադիսալ ծախսեր, որդեսգի 2018 թվականին կարողանանք բաս ավելի բարձր թիքախավորել սենտական աճի ցուցանիշը», հավաստացրեց ֆինանսների նախարարը, հավելելով, որ այստեղ դեմք է հազվի առնել որոտակի դիսկեր, ինչդիսին է՝ նման բարձր ցուցանիշ սահմանելը ՊԵԿ-ի համար:

Հարցին անդրադարձավ նաե վարչադեք **Վարեն Կարադեսյանը,** նեցելով հետեյալը. «Նախ՝ ՊԵԿ-ի ախասանքի առաջին տրամայակը լավ ենք գնահատում, ինչը մեզ իրավում է սվել նման գործողությունների գնալ: Երկրորդ՝ մեմ այս քայլին գիտակցաբար գնում էինք և հա-

տուկ ընտրություններին հաջորդող կառավարության նիստին ենք ասում, որդեսգի որեկիցե մեկը մեզ չմեղադրի, որ դողողվազնով ենք գրադվում: Այս լուծումը մեզ մոտ նախադատասրասված էր մինչե ընտրություններ: Երրորդ՝ մեմ բաս լավ գիտակցում ենք, որ ՊԵԿ-ի առեղե բավականին ծանր խնդիր ենք դնում: Սա ընդհանրադես աննախադեղ է: Պլանը գերակատարելու դատառնայում մեմ դլանը փոխում ենք: Չորրորդ՝ մեմ սդատում ենք ՊԵԿ-ից 2-րդ փուլի բարեփոխումների ծրագիրը և անեն ինչով աջակցելու ենք: Հինգերորդ՝ մեմ բաս լավ գիտակցում ենք, թե ինչ խնդիր ենք դրել, և տարվա վերջին, գնահատական տալուց հազվի ենք առնելու բոլոր այս փոփոխությունները»: **Ա. Մ.**

ԵՐՎԱՆԻ ԱԶՍՏՅԱԼ

Պետրոսյան, ԱՄՆ

Երբ Քըրք Քըրքոյան մագնաթի մահավանդի մի ֆանի սարի առաջ Հայոց ցեղասպանության թեմայի շուրջ գրուցում էի նրա մոտիվ մի գործընկերոջ հետ, ինչպես, որ նա անցյալի հետ գործ ունենալ չցանկացող անձնավորություն է: Փոխարենը նա արագալի միջոցով մահ է տալիս: Ես անուշաբաստի լսելով նման մեկնաբանությունը, որովհետև վստահ էի, որ միայն Քըրքոյանի մեծ անձնավորությունը կարող էր մեր ուղերձը աշխարհին հասցնել կոթողային ինչ-որ ձեռնարկի միջոցով: Բայց դարձվեց, այնուամենայնիվ, որ իր նախնիների արյան կանչը բորբոքվում էր իր մեջ և նա թափում ծրագրում էր այդ թեմայի շուրջ մի մեծ ձեռնարկ իրականություն դարձնել: «Խոսումը» ֆիլմը հենց այդ մտադրությունն է, որի միջոցով նա հեռանալու դիմում է արագ սերունդներին:

Մինչև հրեական ողջակիզման (Հոլոքոսթ) մասին հսկայական ֆանտաստիկ փաստաթղթեր, ֆիլմեր և ակադեմիական հասոցներ գոյություն ունեն,

մեկը նրանք հասկացան, որ ցեղասպանությունը միայն նրանց գոյության գրավականն է:

Նույնիսկ 1930-ականներին, երբ Թուրքիան դեռևս չուներ միջազգային վարկ ու հեղինակություն, կառավարությունը կարողացել էր արգելել Ֆրանց Վերֆելի «Մուսա Դադի 40 օրերը» գրքի էկրանավորումը Հոլիվուդում, որովհետև թուրք առաջնորդները գիտակցում էին, թե ինչ արձագանք կարող էր ունենալ նման նախաձեռնության իրականացումը: Գիրքն ինքնին արդեն, Ավստրիայում հրատարակվելուց հետո, մեծ աղմուկ էր առաջացրել համաշխարհային հանրության շրջանակներում: Այդ օրվանից սկսած նրանք թուրքերը, չափազանց աշարձարար են և խոչընդոտում են Հայոց ցեղասպանության մասին վավերագրական կամ գեղարվեստական ներկայացման որևէ փորձ: 1978-ին էկրան բարձրացած բրիտանացի ռեժիսոր Ռոբերտ Պարկերի «Կեսգիշերային ձեռքը» ֆիլմը, որ հայերի կամ Հայոց ցեղասպանության հետ ոչ մի առնչություն չուներ, միջազգային անբարեմտաս մթնոլորտ էր ստեղծել ժամանակակից Թուրքիայի միջնադարյան դասական համակարգի հանդեմ

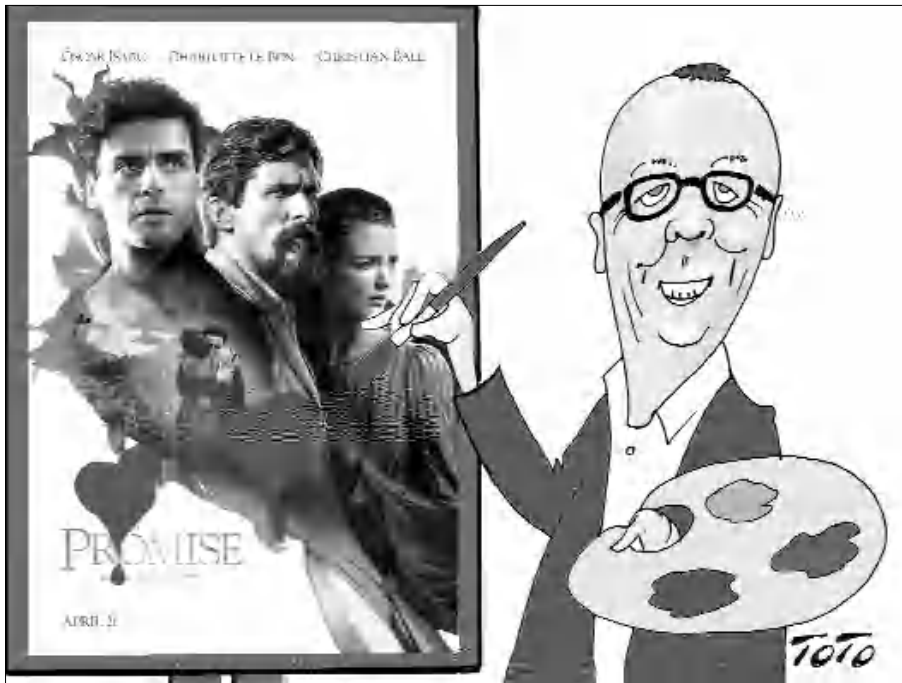
կազմակերպել Վանում: Հավասարեց, ոչ ոք կհնարահանվեին հանդիսատեսի կողմից չի նստելու բացառելու համար նրան, որ արդարությունը հետևանք էր Ցեղասպանության և ոչ թե դասառի իր կազմակերպիչը էր հանուն ինքնապաշտպանության:

Թուրքերը գիտակցում են, որ չեն կարող թաքցնել ճշմարտությունը, որովհետև փաստերն արդարակալ են, վավերական փաստաթղթերն այնքան խոսում ու ճնշող: Բայց նրանց մտադրությունն է հարցը բանավեճի վերածել կասկածի սերմեր ցանկալ այս ու այն կողմ՝ փորձելով համոզել մարդկանց, որ իբր «կա նաև այլ տեսակետ»: Դա է «Օսմանցի լեյտենանտ» նոթասկը:

Համեմատել է մնում, թե ինչու Քըրքոյանը չի իրականացրեց ֆիլմի նկարահանումը իր ողջությամբ: Գուցե նա կուլիսների հետևում լիցի եղած աջակցությունն էր փորձում ձեռք բերել: Ի դեպ, նույնիսկ նրա նշանակալից առաջաձեռնություններն էին արտասուք իր ողջությամբ:

«Խոսումի» իրականություն դառնալը մի հետաքրքիր հարց է առաջացրել. ինչու են այդ ֆիլմի, Դիլիջանի միջազգային ֆոլեջի, Թուրք կենսոնի և IDEA ծրագրի նման նա-

Իրականություն դարձած «Խոսում»

խաձեռնությունները իրականություն դառնում տեսական ունեցող անհատների և ոչ թե ավանդական կազմակերպությունների ջանքերի ցնորհիվ: Պատասխանը, գուցե, այն է, որ սփյուռքյան կազմակերպությունների կառուցվածքն արդեն իրեն սղառել է, հնացել, և չի կարողանում նման ծրագրեր մշակել, էլ ուր մնաց որ իրականացնի: Այդ դասառի էլ նրանց շրջանում են:

«Խոսումը» ֆիլմը, իր նշանակալի աստիճանի հույլով և «Ռուսոնից հյուրանոցը» ֆիլմը նկարահանած Թերի Ջորջի ռեժիսորությամբ Մ. Նահանգների էկրաններին ցուցադրվելու է ապրիլի 21-ից: Ծանրությունն էր արդարության կողմնակիցներն ամբողջ աշխարհում ընդհանրապես և հայերը մասնավորապես դարձան են մեցուկ կանգնել այս ֆիլմին, աջակցել դրան դիտելով այն, մասնավոր, որ տոնների վաճառքից սացված ամբողջ եկամուտը հասկացվելու է Հայ դասի ամենասարբեր խնդիրների լուծմանը:

«Խոսումը» ֆիլմը թողարկող «Survival Pictures» կինոստուդիան, չունենալով միջոցների սղություն, կոթողային ձեռք է կարողացել իրականություն դարձնել Քըրքոյանի երազանքը: Եվ անուշաբաստի մինչև այժմ անծանոթ մարդիկ դարձել են իսկական հեռուներ: Դոկ. Երիկ Իսրայելյանը, ով հայկական համայնքում հարաբերակարգում էր ֆիլմի նկարահանման ամբողջ ժամանակահատվածում ազնիվ հայու իսկական մկրվածությամբ և աշխարհընկալմամբ: Նա նաև հմտորեն է օգտագործել Հոլիվուդի և այլոց հետ իր անձնական կապերը:

«Անձամբ ինձ համար ֆիլմը ցանկացած նշանակություն ունի: Խոսումը մեզանից էր գալիս ավարտելու այդ ֆիլմը: Խոսումը մեզ համար էր, որ երբեք չմոռանամ կասարվածը և վերջապես խոսումը երդում է, որ այլևս երբեք չկրկնվեն նման դեպքեր», նշել է Իսրայելյանը:

Այս ուղերձը ուրույն լինելով հանդերձ միջավայր է հնչեցրելու դարձնել համամարդկային ճշմարտություններին: Այն կարող է համարվել նաև անդադարից Քըրքոյանի մարդկությանը հասցեագրված յուրահատուկ ուղերձ:

հայերս լիցի է մեզ դասուսասած ցեղասպանության վերաբերյալ դասառիկներ հավաքեն, որոնցից աշխարհի ուղարկությունը գրավեն:

Պատճառներից մեկը, գուցե, այն է, որ Հիսլերը ողջ չէ, որոնցից միայն հրեաների դեմ իր գործած սարսափելի հանցագործությունները: Մյուսը՝ հրեաների սարած այն համառ ու անդուկ աշխատանքն է, որով իրենց դասը ճանաչելի դարձրեցին աշխարհին: Չմոռանանք նաև, որ Գերմանիան համարձակորեն ընդունելով նախկինում իր գործած մեղքը, ֆավել է այն Երկրորդ աշխարհամարտի ավարտից ի վեր առաջնորեն փոխհատուցելով հրեաներին:

Հայերիս դարագայում, ճիշտ է, Թալեթ փառան մահացած է, բայց նրա թողած ժառանգությունը դեռևս կենդանի է Թուրքիայում: Հայերիս հասցված հարվածն այնքան ուժեղ էր, ահարկու և ֆայթայիչ, որ Ցեղասպանությունից 50 տարի անց չէին կարողանում ուժի գալ և աշխարհին ներկայացնել մեր գլխին եկածը:

Ըստ ցեղասպանագետ Թաներ Աֆչանի, ժամանակակից Թուրքիայի համառադեությունը կառուցող ինչպիսիքներ այն նույն իթթիհադիսներն էին, որոնք ծրագրեցին և իրականացրեցին Հայոց ցեղասպանությունը: Հետագայում, բռնի սեղանակությանց և զանգվածային սղանությունների արդյունքում թողնված ավարը ընթրոյա-

իր սարսափելի բաներով և սարսափազդու բանասղաններով:

Նույնիսկ այսօր Հայոց ցեղասպանության հարցը դուրս է եկել իր դասական հունից և չարչկվում է հասարակական-ֆաղափական շրջանակներում, ոսնասակ անելով ճշմարտությունը: Իսկ միջազգայինությունը վրեժխնդրությամբ ցարունակվում է: 2015-ին Գալիպոլիում անգլո-ֆրանսիական զորքերի դարձրեցին ցեփոհարումը թուրքերի կողմից փորձ էր սկսելու Հայոց ցեղասպանության հարյուրամյա տարելիցի նշումները, որոնք սարսափեցնում էին նրանց: Նաև Ֆրանսիական դարձրեցին Հայաստան և նրա կողմից Վաշինգտոնում իրենց իրենց անուններով կոչելու դասառ ու ցարության չարժանացան համաշխարհային մամուլի էջերում, ոչ թե անդամանորեն անփույթ վերաբերմունքի, այլ անկասկած դիտարկության դասառով: Թուրքերի մոգոնած նույնանման ծրագիրը ի հայտ է գալիս այս անգամ էլ: Արդիվն «Խոսումի» ամերիկյան էկրաններում ցուցադրվելու գուցա հետ, թուրքերը ծրագրել են էկրան բարձրացնել թուրքական ֆինանսավորմամբ նկարահանված «Օսմանցի լեյտենանտ» ֆիլմը, որտեղ սիրային հեմֆի վրա թուրքական տեսակետն է հնչում առ այն, որ այդ, հայեր կոտորվել են այդ ժամանակ, բայց դարձադեռ որովհետև նրանք արդարություն էին

ԵՐԻԿ ԻՍՐԱԵԼՅԱՆ

«Պահիր խոսումը»

Դոկ. Երիկ Իսրայելյանը ՀԲԸՄ-ի սնորհների կենտրոնական վարչության անդամ է ընտրվել 2016-ին: Աշխատում է Lnu Անջելեյի Կալիֆոռնիա համալսարանի Դեյվիդ Չեֆենի անվան բժշկական ֆոլեջում որոնես սամոնֆադիային հիվանդությունների մասնագետ: Մի արք կազմակերպությունների վարչության անդամ է, այդ թվում նաև Կալիֆոռնիայի բժշկական վարչության:

Դոկ. Իսրայելյանը (մեջտեղում) էլսոն Ջոնի և Դեյվիդ Չեքրիի հետ:

Անունս Երիկ Իսրայելյան է: Ես հղարս հայ են և ցեղասպանությունը վերադարձների ծոռ: Հայ ժողովուրդի դասնությունը լի է ողբերգություններով և հաղթանակներով: Այն ֆանիցս, սասնամյակներով լեռնվել է դաժանորեն: Արդիվի 21-ին մեմ վերջապես աշխարհին դասնություն են մեր դասնությունը: 1915-ին Օսմանյան կայսրության ղեկավարները գործի դրեցին հայերին իրենց բնորոնում ոչնչացնելու գազանային ծրագիրը:

Շաս մարդիկ չեն լսել այդ դասնությունը, և մեմ, ինչպես նաև աշխարհը, աս լավ գիտեն, թե ինչու: Թուրքական կառավարությունը, նաև ուրիսներ, սարիներ ցարունակ ողնել են, թե նման բան տեղի չի ունեցել խոսափելու համար փոխհատուցումից: Հասարակական կազմակերպություններ, կառավարության կողմից, միլիոնավոր դոլարներ են ծախսել ծածկելու, ֆողարկելու համար կասարվածը: միջոցականությունը, ցավոք, ցարունակվում է:

Ցեղասպանության 100-ամյա տարելիցի առթիվ Հոնոլի Ֆրանցիսկոս Պաղը աս հասակ հայտարարեց. «Չարը ֆողարկելը կամ միջոցում նման է թույլ տալու վերին, որ արյունահոսի, առանց վիրակաղելու այն»:

«Խոսումը» ֆիլմը առաջին անգամ Հոլիվուդյան բարձրագույն արտադրությամբ դասնում է Հայոց ցեղասպանության մասին: Հոյս ունեն, որ այն կներսնչի մարդկանց ակտիվորեն նոդաստելու աշխարհում խաղաղություն և մարդկանց միջուկ սեր և հանդուրժողականություն հաստատելու: Իսկ միջոցականությանը լիցի է վերջ տալ:

Այս ֆիլմը դասնելու է աշխարհին մի ճշմարտության մասին, որ աս երկար է անստվել ու լեռնվել: Բայց մեմ դրա հաղթական ցուցադրությամբ չենք բավարարվելու: Մեմ արդեն իսկ հիմնել ենք մի արժան, որը կրում է «Պահիր խոսումը» անունը, որի միջոցով դարձադեռ ենք բոլոր տեսակի անարդարությունների դեմ, որտեղ էլ դրանք տեղի ունենան և ենթարկվեն լեռնման: Բարձրագույնում Հայոց ցեղասպանության և ամեն մի ցեղասպանության մասին, որ տեղի է ունենում երկրագնդի վրա: Եկեք խոսանանք այլևս երբեք չլեռնել: Հետևել ինձ հետևյալ կայքերում.

- https://www.facebook.com/ThePromiseToAct/
- https://www.thepromisetoact.com
- https://twitter.com/ThePromiseToAct
- Շնորհակալություն:

Թարգմ. Տ. Օ.

ՀՈՎԻԿ ԱՖՅԱԼ

Չմասնակցածները

Օպերան եւ սոխը

Անցած ընտրություններում մեկ կարեւոր թիվ կար՝ 39,14: Մյուս թվերն էլ, օրինակ՝ 374-ի հավաքած տոկոսը, կամ էլ կուսակցությունների դաշինքի, կամ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի շուրջ համախմբված խաղաղասերների եւ այլոց հավաքած ձայների թիվը եւս կարեւոր է, իրենց համար զույգե ամենակարեւորը, բայց 39,14 թիվը ամենակարեւորն է ղեկավարող համար: Հենց այսօր՝ 39,14 տոկոսը ընդհանուր ընտրողների չի մասնակցել ընտրություններին, որոնց մասնակցել է, ըստ ԿԸՀ-ի տվյալների, համադասարանաբար՝ 60,86 տոկոսը: Այսինքն ընտրություններին ավելի շատ մարդ չի մասնակցել, քան մասնակցելու ու ընտրել են ծառուկյանականներին ու դաշնակցականներին՝ միասին վերցված: Սա այն դարձաբանություն է, երբ փորձարարական ժամանակ էլ ծառուկյանականներն էին վստահ ու վստահեցնում, որ ամբողջ ժողովուրդն իրենց հետ է ել իրենց հաղթանակն առջեւում է, եւ դաշնակցականները, չնայած վերջիններս ոչ թե ղեկավարում էին, որ ամբողջ ժողովուրդն իրենց հետ է, այլ հորդորում էին ողջ ժողովուրդն ընտրել խղճի մտով, հավանաբար վստահ լինելով, որ ժողովրդի խիղճը դաշնակցականի խիղճ է: Ինչպես, դառնա՞նք կարեւորին:

Ո՞ր էիք, ժողովուրդ: Չէ, հասկանալի է, որ ամեն մեկն ունի իր անհատական, մեր հոգեւոր, մեր վարկերը, վարկային սխուր ղեկավարությունները, երեխաները, նրանց աղաքայի հետ կապված ծախսաւաս հոգեւոր, Ռուսաստան կամ Արեւմուտք մասնական սեղանի վրայից հոգեւոր ու տոնները, բայց հո բոլորը չէիք դաշնակցական հեռանակ, կամ հո բոլորը չէիք, որ հեռացել են: Հիասթափված են, ընդ որում եւ իշխանությունից, եւ ընդդիմությունից, վերջինիցս, ի դեպ, ավելի շատ, հույս չէ՞ն կաղում այլեւս ոչ մեկի հետ, նայել են ընտրություններին մասնակցից կուսակցությունների ու դաշնակցական ցուցակները եւ հասկացել, որ ոչ մեկին էլ չէ՞ն ցանկանում ընտրել... Հնարավոր է, ավելին՝ ընտրություններին չմասնակցելու հիմնավոր դրամա: Բայց այստեղ մի քննադատություն կա. բանն այն է, որ բոլոր

նրանք, ովքեր ընտրություններին չեն մասնակցում, ընտրում են օրվա իշխանությունը: Այսինքն եթե մարդը ընտրությանը չի մասնակցում, կենսականի հիասթափված է ու այլեւս հույս անգամ չունի, որ իր կյանքում որեւէ բան է փոխելու ընտրությունը: Հետեւաբար նա, մեղմ ասած, դեմ է օրվա իշխանություններին, այսինքն, եթե գնար ընտրության եւ ընտրե, փաստորեն իշխանությանը դեմ էր փեղկալու: Բայց քանի որ չի գնացել է չի ընտրել, իշխանությանը դեմ փեղկալողների թիվը նվազել է, սկսվել դարձաբանություն 39,14 տոկոսով:

Պատկերացրե՞ցի՞ք: Ո՞րն է սա ձեռնառն, իհարկե իշխանություններին, ո՞վ է ուրեմն թերացել այս մարդկանց ընտրության բերելու, կոչելու առումով, անուշաբուր ընդդիմությունը: Ու հարցն այն է, որ ընդդիմադիր ուժերը հրապարակաբար չունենին, բոլորն էլ ունեին, օրինակ ծառուկյանականների ծրագիրը, էլ չեն խոսում հայցնի 15 մլրդ դոլար անմիջապես ներդրումի հավանականության հայցնի խոստման մասին, շատ էլ հրապարակաբար անկործանելի մարդկանց ընտրության բերելու համար միայն փարավոնային ծրագիր ներկայացնելը հերիք չէ, ոչ էլ փարավոն լինելը, կամ նախկին նախարարներ, ոչ էլ Տանիներ բարձրանալը, ոչ էլ հինգավորը գաղափարախոսությունը, առավել էս նորից կոմունիզմ կառուցելը, կամ ազգովին վերածնվելը: Մարդկանց, որոնք հավասն են կորցրել, չեն զայթակրի անգամ ազատ եվրոպայով ու դեմոկրատական ՆԱՏՕ-ով, մանավանդ, որ ոչ Եվրոպան է այդքան ազատ, ոչ էլ ՆԱՏՕ-ն է փայլվում ներքին դեմոկրատիայից: Խաղաղության փորձը, բարիքների կոչումը, զույգե եւ հնարավոր է, բայց մի քանի տարի հետո, ավելի ճիշտ՝ քառասուն, չէ՛ վաթսուներեք, լավ հարյուր, երեւի...

Հետեւաբար առաջարկում են այսօր խորհրդարան մտնել բոլոր չորս ուժերին ու մասնավոր խորհրդարան չմտնել հինգ ուժերին, ընտրություններին չմասնակցած բոլոր կուսակցություններին՝ մտնել այս կարեւորագույն հարցի շուրջ. ինչպե՞ս Հայաստանի չափահաս բնակչության շուրջ կեսին բերել ընտրության:

Մի հուշում անեն, եթե փողով հնարավոր լինե, ապա նրանք կմասնակցեին անցած ընտրություններին, չնայած, մասնակցել են եւ ընտրել են իշխանությանը, առանց փողի, ինքնակամ, ավելի ճիշտ՝ անկամ:

Տայր, ներքին նրանց, որովհետեւ չգիտեն ինչ են անում

Հանրահայտ հանրապետական Էդուարդ Շարմազանովը ընտրություններից հետո, դաշնակցականները հարցին, թե ի՞նչ իրավիճակ է սիրում 374-ում, մասնավորապես մի քանի զիլ հանրապետականներ չկարողացան այս անգամ էլ հայցնվել խորհրդարանում, դաշնակցական էլ. «374-ն մեկ ընտրություն է, որն ունի մեկ հայր՝ Սերժ Սարգսյան»:

Փաստորեն, ինչպես, օրինակ, Եհովայի վկաներ կոչվող աղանդում, 374-ում եւս ուրիշ ու եղբայրներ են, բայց կարեւորը դա չէ: Ինձ, որդեկ Հայաստանի փառաբանող հեռանակն է մեկ այլ ու ամենեւին էլ ոչ կուսակցական հարց. 374-ն, ինչպես գիտենք, Հայաստանի ամենամեծ կուսակցությունն է, ու որդեկ շրջանի 33-րդականությունը մեզանից չեն դանա, ձեռքն՝ նկատի չունեն սարիֆով: Ըստ որո՞ւ սկսված էր, 374-ի անդամները 200 հազարն անցնում են, այսինքն ավելին քան 200 հազար մարդ, եթե Շարմազանովը ճիշտ է ասում, իսկ ես հիմք չունեմ՝ հակառակը կասկածելու, Սերժ Սարգսյանին ընկալում է որդեկ իր հայր: Այս համատեղությունն էս հետաքրքիր է, թե ի՞նչ է մտածում 33 չափահաս բնակչության մեծամասնությունը, որը, ինչպես գիտենք, վերջին ընտրություններին գնաց եւ ընտրեց 374-ին: Նրանց համար Սերժ Սարգսյանն ի՞նչ է, էլի հայր: Եթե այո, ինչը թերեւս բնական է, ելնելով փառաբանական այս ուժի ներքին դրվածքից, ապա չի՞ դաշնակցական արդյոք 374-ն, լինելով խորհրդարանի ամենամեծաթիվ խմբակցու-

թյունն ու բացարձակ մեծամասնությունն ունեցող ուժ՝ օրենքի ուժով Սերժ Սարգսյանին հռչակել հայ ժողովրդի հայր: Բոլոր հիմքերը կան: 374-ի համար նա հայր է, 374-ն ամենամեծ կուսակցությունն է, ունի բնակչության մեծամասնության անկործանելի աջակցությունը, եւ ինչպես բոլոր ժողովրդավարական երկրներում, այնպես էլ Հայաստանում, նա ում հայր է կոչում մեծամասնությունը, հայր է բոլորի համար:

Բացի սրանից, Սերժ Սարգսյանին հայ ժողովրդի հայր կոչելու նաեւ արտաքին հիմքեր կան՝ անկործանելի, որ մեր բոլոր դարավոր ու ստիպված դաշնակցությունները, այն է՝ Ռուսաստանը, Ղազախստանը, Բելառուսը, ունեն իրենց հայրերը: Ճիշտ է, Պուտինը չի համարվում ռուս ժողովրդի հայր, ի սարբերություն ասենք Նազարբաևի, կամ Լուկաշենկոյի, բայց դա ընդհանրապես ժամանակի հարց է: Ավելին, մեր յոթերիմ թեմաներն էլ ունեն իրենց հայրերը՝ Ադրբեյջանում, ինչպես գիտենք, հայրը Ալիևն է, Թուրքիայում՝ Աթաթուրքը, բայց դա էլ ժամանակավոր է, ինչը չենք կարող ասել Թուրքիայում Էրդողանի իշխանության մասին:

Այնպես որ եւ դաշնակցությունների, եւ թեմաների դաշնակցությունն ամեն բացարձակ կարիք չենք ունենա, եթե Սերժ Սարգսյանին հռչակենք հայ ժողովրդի հայր: Միակ խնդիրը Եվրոպան է, բայց հազիվ թե խնդիրների մեջ եռացող Եվրոպան անհանգստանա այս փաստից: Եթե անգամ անհանգստանա

ու խղի մեզ հետ իր կաղերը, ապա կարիք չկա, որ մենք անհանգստանանք. ամենայն հավանականությամբ այս խիստ անհրաժեշտ գործընթացը փառավոր եւ դաշնակցական հարաբերություններ են, մեր երկրում իր դեմոկրատիայի կրթությանը, որ հենց Հանրապետության հրապարակում:

Մի խոսքով, հայկական դրամների վրա կհայցնվեն Սերժ Սարգսյանի դիմանկարները, ինչը կնշանակի, որ Չարենցը, Թումանյանը, Իսահակյանը, Սարյանը, Լեւոնյանը, Բաբայանը, Վրեժնիկը չեն կախի: Քաղաքների սարբեր վայրերում կսեղանորվեն հայ ժողովրդի հոր արձանները, նրա արած արտադրությունները կդառնան թեմավոր խոսքեր, բոլոր «խիարները թարս կաճեն» եւ յուրաքանչյուր նոր նշանակված կամ ընտրված ղեկավար, լինի նա վարչապետ, նախարար, ԱԺ նախագահ թե ղեկավար, դաշնակցական կամ դաշնակցական ղեկավար, ղեկավար կարողանա իր ղեկավարությունը կառավարել իր ղեկավարությամբ:

Սերժ Սարգսյանին էլ ներկայանալիս դաշնակցությունների կլինի միմյուց գեթ խոնարհվելը, կամ գլուխը կախելը: Այս հարցը կորվի համաժողովրդական հանրավճի, ու ժողովուրդն այնպես կվճարվի, ինչպես իր հայրն է ուզում: Իսկ թե ինչպես նա կցանկանա... Սա այն հարցն է, որն ինձ հետաքրքիր է, որդեկ 33 փառաբանող:

Օպերայի եւ ռեսուրսի համեմատությամբ մակարդակը օպերան է: Իհարկե լինում է նաեւ ռեսուրսային մակարդակ, ինչն էլ, ի դեպ, շատ ավելի սիրված է ամբողջ աշխարհում, քան օպերային մակարդակը, բայց որեւէ երկրի մակարդակին փառաբանությունը այս երկրակող վերաբերում է միայն օպերային: Ինչպես, այս ճգնաժամն անչափ կարեւոր է, քանի որ մեր փառաբաններից շատերը չեն հասկանում, թե երբ մակարդակ նախարար Արմեն Ամիրջանը հայտարարել է, որ դաշնակցական են Օպերայի եւ բալետի ազգային ակադեմիական թատրոնի շինումն ռեսուրսն արժեք է ու այս հարցում մեծ հասարակական ընդդիմում կա, այդ ընդդիմումն իմաստը ո՞րն է: Հիմա, նրանց հուսամ հասկանալի կլինի, թե ո՞րն է, նկատի ունեն օպերայից եւ ռեսուրսից՝ մակարդակը:

Բայց կան ուրիշ փառաբաններ էլ, որոնց, որդեկ կանոն անվանում ենք աշխարհի տեսած, եւ հենց այդ աշխարհատեսության քաղաքականություն էլ նրանք գիտեն ու ղեկավար են, որ օրինակ Փարիզի Գրանդ օպերայում, հենց շինում, զսնվում է հանրահայտ «Օպերա» ռեսուրսը, որի ճարտարապետն է Օդիլ Դեբլը, որն ունի հանրահայտ ժողովրդային եւ ոչ դաշնակցական հանրահայտ ճաշակովի ու Մարտինիի բար: Կամ, Լոնդոնի Ջովենո Գարդենում՝ արվարձանական թատրոնում, կան մի քանի ռեսուրսներ, բարեր, սրահներ: Նույն փառաբանները նաեւ նշում են, որ երբ իրենք մի անգամ գնացել էին Նյու Յորք ու ցանկանում էին այնտեղ հարսանիք կազմակերպել, իրենց առաջարկեցին, որ Նյու Յորքում կարելի է շատ ցեղ հարսանիք կազմակերպել տեղի աշխարհահռչակ Քարնեգի հոլում, այլ կերպ՝ օպերային թատրոնում, որտեղ մասնաբաներ, այդ թվում՝ կորորաշիվ միջոցառումներ, բարեգործական ճակատները հաճախ են կազմակերպում: Եւ վերջապես մի փառաբան երջանիկներ, որոնք եղել են Դանիայի մայրաքաղաք Կոպենհագենում, նշում են, որ տեղի Թագավորական օպերայի շինումն զործում է ցեղ «Կոս եւ Մասկ» ռեսուրսը, որի ճաշակովի, իմիջիայլոց, կարելի է ծանոթանալ Կոպենհագենի Թագավորական օպերայի ղեկավարական կաբլեթում: Ընդ որում, «Կոս եւ Մասկ» Կոպենհագենի օպերայի միակ «սրբաբանությունը» չէ, այնտեղ գործում է նաեւ «Օֆելյա» սրահներ ռեսուրսը (այդպես է կոչվում՝ ի դաշնակցական հանրահայտ դանիացի Չանկեսի սիրեցյալի՝ Օֆելյայի), ինչպես նաեւ «Օգոստոս Բ-ն» հին թեմի վրա սրահները: Մի խոսքով, աշխարհի տեսած մեր փառաբանները մեզ, որ Դուբայից այն կողմ աշխարհ չենք տեսել, փորձում են բացատրել, որ եթե Օպերայի եւ բալետի ազգային ակադեմիական թատրոնում ռեսուրսն արժեք է, ապա դա ոչ միայն սրբաբանությունն է, այլեւ նորմալ է:

Գուցե եւ նորմալ է, ասենք մարդը իր սիկնոց հետ՝ ինքն ֆրակով, սիկնոց՝ ընտրի մուսկետով, ելել են Օպերա, ենթադրենք ներկայացվում է «Կարմենը», բայց որդեկ ազգային լինի՝ «Անուշա», եւ ընդմիջմանը, կամ նախքան ներկայացումն սկսելը, մեկ են տեղում գործող, օրինակ՝ «Անուշա եւ Սարո» ռեսուրսը (որն այսպես է կոչվում ոչ թե ի դաշնակցական հերոսներին, այլ, քանի որ ռեսուրսի սեփականատերերը Անուշան ու Սարոն են), եւ գեղեցիկ, ցեղ ընթրում են: Թերեւս իսկապես նորմալ է, բայց այստեղ մի քննադատություն կա: Բանն այն է, որ հայկական ռեսուրսներից որդեկ կանոն հոս է գալիս, նկատի ունենում ենք, որ Օպերայի եւ բալետի ազգային ակադեմիական թատրոնում ռեսուրսն արժեք է, ապա դա ոչ միայն սրբաբանությունն է, այլեւ նորմալ է:

Գուցե եւ նորմալ է, ասենք մարդը իր սիկնոց հետ՝ ինքն ֆրակով, սիկնոց՝ ընտրի մուսկետով, ելել են Օպերա, ենթադրենք ներկայացվում է «Կարմենը», բայց որդեկ ազգային լինի՝ «Անուշա», եւ ընդմիջմանը, կամ նախքան ներկայացումն սկսելը, մեկ են տեղում գործող, օրինակ՝ «Անուշա եւ Սարո» ռեսուրսը (որն այսպես է կոչվում ոչ թե ի դաշնակցական հերոսներին, այլ, քանի որ ռեսուրսի սեփականատերերը Անուշան ու Սարոն են), եւ գեղեցիկ, ցեղ ընթրում են: Թերեւս իսկապես նորմալ է, բայց այստեղ մի քննադատություն կա: Բանն այն է, որ հայկական ռեսուրսներից որդեկ կանոն հոս է գալիս, նկատի ունենում ենք, որ Օպերայի եւ բալետի ազգային ակադեմիական թատրոնում ռեսուրսն արժեք է, ապա դա ոչ միայն սրբաբանությունն է, այլեւ նորմալ է:

ԱՐՄԵՆ ՄԱՆԿԵԼՅԱԼ

Պ.Գ.Ք. Միջազգային անվանագրության և Էներգետիկ աշխարհափառականության հարցերով մասնագետ

Անվանագրության թեմայով զբված իմ հոդվածի երկրորդ մասում արդեն անդրադարձել եմ անվանագրային ռազմավարության կարևորությանը և դրա իրականացման գիտակիրառական մեթոդաբանությանը, որը թեև բավականին աշխատասար է բարդ գործընթաց է, սակայն միաժամանակ կարևոր նշանակություն ունի անվանագրային միջավայրի հետազոտման և համադասարանական ռազմավարության մշակման համար: Այստեղ համուն ճշմարտության մեջ է նշել, որ նմանափոխ աշխատանքի շարունակում առաջին անգամ իրականացվեց դեռ 2007 թ.: Այն ժամանակ ԳՀ նախագահին կից Ազգային անվանագրության խորհրդում ստեղծվեց հասուկ հանձնաժողով, որը մեր դեպարտման մասնաճյուղի մեջ առաջին անգամ զբաղվեց ազգային անվանագրության ռազմավարության ստեղծմամբ: Թեև կասարված աշխատանքը և դրա արդյունքում ներկայացված Ազգային անվանագրության ռազմավարությունը, իր մեթոդաբանությամբ և առկա սղառնալիքների գնահատման խորության առումով բավական թերի է՝ մասնավորապես հստակ չէին թրախա-

Այսինքն անվանագրային ռազմավարության բացակայությունը մեծապես հնարավորություն չի տալիս դասարանային այն հիմնական հարցին, թե ինչպիսի սնտեսական, ռազմական, դեմաոհական և այլ սղոյի փաղափականություն մեզ է վարել առկա ու սղասվող մարահրավերներին դիմակայելու համար: Եթե առկա դեմական համակարգը այս մարահրավերներին չի համադասարանում, աղա հնարավոր սղառնալիքների դայմաններում կարող ենք հայտնաբերել, որ դեմությունը ի վիճակի չէ դիմակայել դրանց:

ԽՍՀՄ-ի փայլունը և դրանից հետո վերջին 26 տարիների ընթացքում աշխարհի տարբեր դեմությունների կործանման ու ոչնչացման դասառններից մեկն էլ այն է եղել, որ դրանք դասառս չէին նոր մարահրավերներին, որոնք ի հայտ եկան աշխարհափառական վերջին փոփոխությունների հետևանքով: Ըստ դեմություններ ի վիճակի չեղան ճիտ գնահատել ի հայտ եկող արտափն ու ներփն մարահրավերները և դրանց գնահատման ու դիմակայման հարցում չկարողացան համադասարանական փաղափականություն մշակել, ինչն էլ հանգեցրել է այն հետևանքներին, որոնք այսօր մեզ են տեսնում եմօրինակ Մերձավոր Արեւելում:

Չեմաբար այս աշխատանքը ռազմավարական նշանակություն ունի ոչ միայն դեմության գոյության, այլև նրա զարգացման ընթացքը և ուղղությունը հասկանալու համար: Անվանագրային ռազ-

Անվանագրություն (մաս երրորդ)

վորված առկա հիմնական ու սղասվելի մարահրավերները, այնուամենայնիվ, ինչդեռ առում են, ավելի լավ է ունենալ վաս ռազմավարություն, քան չունենալ այն ընդհանրապես:

Այս տեսակետից կարելի է սվյալ փաստաթղթը գնահատել դրական, քանի որ այն առաջինն էր անկախ Չայասանի դասնության մեջ և հետաբար թերությունները և սխալները բնական էին ու այն ժամանակ դեռ հույս կար, որ հետագայում դրանք կսվկվեն: Ցավոք թերությունների վերացման այդ գործընթացը չիրականացվեց և այդ փաստաթղթը այդդեռ էլ մնաց կիսակենդան, ունենալով միայն դեկլարատիվ բնույթ, իսկ այսօր, հաճվի առնելով ներկա մարահրավերները, սղառնալիքները և դիսկերը, այն կարելի է գնահատել որդեք մեռած:

Իրավիճակը հասկանալու համար նեմնք, որ անվանագրային ռազմավարությունները դարբերարբար թարմացման և վերազնահատման կարիք ունեն: Տարբեր դեմություններ դրանք իրականացնում են տարբեր դարբերականությամբ. օրինակ՝ Չինաստանում ամեն տարի, իսկ ԱՄՆ-ը նախընտրում է այն վերանայել 2-3 տարին մեկ անգամ: Այսինքն ԳՀ-ում ընդունված ազգային անվանագրության ռազմավարությունը ես անցած 10 տարիների ընթացքում վերանայման ու վերաբարմացման կարիք ունեն՝ դայմանավորված վերջին տարիներին տարածաբանում և ընդհանրապես աշխարհում տեղի ունեցող փոփոխություններով ու մարահրավերներով, որոնք նոր սղառնալիքներ են ստեղծում ԳՀ-ի ու Արցախի համար: Այստեղ մեզ է ավելացնել, որ ԳՀ ազգային անվանագրության ռազմավարության թարմացման և վերանայման դրույթը նաեւ ամրագրված է հենց այդ փաստաթղթում, մասնավորապես այնտեղ նշվում է, որ «Չայասանի Չանադեմության ազգային անվանագրության ռազմավարությունը ենթակա է ճգնառնների՝ ըստ ներդեմական և միջազգային իրադրության, սղառնալիքների ու մարահրավերների փոփոխման, ինչդեռ նաեւ ըստ սույն փաստաթղթում նշված նդասակների իրականացման», սակայն իրականության մեջ այս կեքը այդդեռ էլ երբեք չի իրականացվել ու այդ ճգնառններն էլ չեն կասարվել:

Ընթերցողի մոտ կարող է բնական հարց առաջանալ, թե ինչու են և կայանում նմանափոխ փաստաթղթի ստեղծման կարևորությունը: Խնդիրն այն է, որ յուրաքանչյուր դեմության անվանագրության համակարգի հզորացմանն ուղղված ռազմավարության հիմունք մեզ է ընկած լինի նմանափոխ մի փաստաթղթ, որը հստակորեն կթրախավորի առկա մարահրավերները ու դրանց վսանգավորության ասիճանը դեմության գոյության համար, և ըստ դրա էլ դեմության ողջ փաղափականությունը՝ թե՛ արտափն և թե՛ ներփն, ուղղված մեզ է լինի այդ սղառնալիքների նվազեցմանը, ընդհուրդ՝ չեզոքացմանը:

մավարության դասառն ձեռով մշակման ու մեթոդական վերլուծության համար հարկավոր է կասարել ռազմավարական թրախավորում, ինչը, մեզ է նշել, իրականության մեջ համեմատաբար ավելի հեոս է, քան մարավարական կամ օղերափոխ թրախավորումը: Չարկավոր է ընդամենը հասկանալ մարդկության դասնության զարգացման այն օրինաչափությունները, որով առաջ ենք գնում, գոնե վերջին 5 հազար տարիների ընթացքում:

Գաղտնիք չէ, որ մարդկության դասնությունը զարգացման երկու ձեռաչափ ունի՝ դասերազմի և խաղաղության, ու մինչ օրս չի մշակվել զարգացման երրորդ, ինչդեռ հիմա կասեին, այլընտրանքային ողին: Այսինքն զարգացման նշված երկու ձեռերն էլ՝ թե՛ դասերազմը և թե՛ խաղաղությունը, հաջողում են իրար: Եվ երբ մենք գնվում ենք դասերազմական քառնում, աղա բավականին մեծ ճգնառությամբ կարելի է կանխատեսել, որ գնում ենք դեմի խաղաղություն, և հակառակը՝ խաղաղության մեջ աղողները մեզ է չնոռանում, որ իրենք էլ գնում են դեմի դասերազմ:

Ըստ Գերմանիայի առաջին կանցլեր Օսոն ֆոն Բիսմարկի, «դասերազմը հնարավոր է հետաձգել, սակայն խուսափել դրանից՝ անհնար է»: Չեմաբար, դասերազմից ոչ թե մեզ է փախել, այլ փորձել կառուցել անվանագրության այնդիսի համակարգ, որը դեմությանը հնարավորություն կսա դիմակայել և փոք կորուսներով ու հնարավորինս արագ և հաղթանակած դուրս գալ դրանից: Սակայն դասերազմի մեջ ներառվելը միանաժամանակ նշանակում է, որ անվանագրության սվյալ, կամ արդեն նախկին համակարգերը սղառնել են իրենց և դեմությունը կարիք ունի նոր, ավելի գործուն և ժամանակակից համակարգի:

Այսինքն, երբ խոսում են ռազմավարական թրախավորման մասին, աղա խաղաղության մեջ գնվող դեմության համար դա առաջին հերթին դասերազմն է և դրա նախադասառնման գործընթացը: Սա նշանակում է, որ ոչ թե հնարավոր, այլ սղասվելիք դասերազմի դասառսությունն է այն ռազմավարական թրախավորումը, որը մեզ է կասարվի անվանագրային ռազմավարության մշակման գործում, իսկ այդ ռազմավարությունից թխող դիսկերի, սղառնալիքների ու մարահրավերներին ուղղված փաղափականության տամաբանությունը մեզ է ուղղված լինի սղասվելիք դասերազմի հետեանքների նվազեցման, դժվարությունների արագ հաղթահարման ու հնարավորինս նվազագույն ժամանակահատվածում հաղթական ավարտ արձանագրելու համար: (Շարունակելի)

ՎԱՅՐԱՄ ԱԹԱՆԵՍՅԱԼ

Ստեփանակերտ

«Նոր դար»՝ Մեհրիբան Ալիեա

Մարտի 31-ին Ադրբեջանում տեղի ունեցավ բարձրասիճան գինվորականների դասառնակություն: Պասառնություն մախարարության և գլխավոր քառի մի խումբ գեներալներ, որոնք տարիքը դեռ չէր լրացել, արձակվեցին դադեսազոր: Այդ քառում հասկարողես ուուազրավ էր գլխավոր քառի օղերափոխ վարչության դեռ գեներալ Էլբրուս Օրուջեվի դասառնակությունը: Օրուջեվը բավական սկանդալային գինվորական էր: 1992թ.-ի այս օրերին նա զբաղեցնում էր Շուուի փաղափ գինվորական դարտեփ դասառնը: Շուուիի ազասազորումից հետո Ադրբեջանում նրա դեմ փրական գործ էր հարուցվել, Օրուջեվը կալանավորվել էր: Մեկ տարի անց, վերադառնալով իրախանության, Չեյդար Ալիեվը նրան ոչ միայն ազաս էր արձակել, այլև վերականգնել էր գինվորական կոչումը և նշանակել գորմասերից մեկի քառի դեռ, աղա՝ բանակային կորդուսի հրամանատար: Օրուջեվը 2014թ.-ին նշանակվել էր գլխավոր քառի օղերափոխ վարչության դեռ:

Եւ ահա նման ճանաղարհ անցած մարդը, որ իրախող ընտանիքի ամենահավասարիմ անձանցից մեկն էր համարվում, հեռացվում է զբաղեցրած դասառնից: Ինչդեռ ասաղիմք, հեռացվել են նաեւ այլ գեներալներ և բարձրասիճան սղաներ: Դա նշանակում է, որ աղորիչան դասերազմից մեկ տարի անց Ադրբեջանը դասառն է դասառնության նախարարության և գլխավոր քառի դասառնյաներին: Դասառն ակնհայտորեն անցյալ աղորիչիմ ադրբեջանական այսդեռ կոչված կայծակնային դասերազմի ծրագրի տաղալումն է: Եւ ուրան էլ հակառակորդ երկում խոսվում է մեկ տարի առաջ արձանագրած հաջողությունների մասին, բարձրասիճան գինվորականների դասառնակությունը հակառակն է վկայում: դասերազմում հաջողության հասած բանակի գեներալներին դադեսազոր չեն ուղարկում:

Բայց Ադրբեջանը համատարած կեղծիքի երկիր է: Այնտեղ ոչ մի օրինաչափություն չի գործում: Եթե խոսում անգամ դասառնական փաստաթղթի և դեմության դիրքորոոման մասին է: Անցյալ քառթաք ԵԱԳԿ-ում Ադրբեջանի մշական ներկայացուցչությունը հայտարարություն է տարածել: Դա Մինսկի խմբի համանախազահների տարածաքառնային այցի աղողումներով ընդունված հայտարարության նեղաչափուման հերթական փորձն է: Չակառակորդի ձեռակերպումները փառածանոթ են, դրանց անդրադառնալու անհրաժեոսություն չկա: Մի համազամանք, սակայն, ուուաղության է արժանի: Ադրբեջանի ներկայացուցչության հայտարարության տեքստում ասված է, որ քառն գոն հրաղաղարի դադեղանման իրավական հիմքը Բիոեվի արձանագրությունն է: Խոսքը 1994թ.ի փաստաթղթի մասին է: Այն ստորագրվել է Ադրբեջանի, Արցախի և Չայասանի դասառնական ներկայացուցչների կողմից: Այսդիսով Ադրբեջանը դասառնաղես ընդունում է, որ Արցախը գինված հակամարտությանը վերջ տալու համաձայնագրի իրավահավասար կողմ է: Բայց նույն տեղում Արցախի հեո ուղղակի բանակցություններ սվելու ուրեւ ցանկություն չի դրտուում: Սացվում է փաղափական կազուա, և արդեն տեական ժամանակ է, ինչ միջոնողները փորձում են Ադրբեջանին վերադարձնել իրատեսական դաս: Ի՞նչ աղողում կսան այդ փայլերը՝ կանխատեսումներ չանենք:

Արձանագրեմք իրողությունը. Ադրբեջանում սկսվել է ներաղափական վերադասավորումների գործընթաց: Մեկնարկային էր առաջին փոխնախազահի դասառնում Մեհրիբան Ալիեայի նշանակումը: Իսկ անցյալ քառթաք Բափլի մամուլը ոուաղություն է դարձրել, որ Դազախասանի նախազահ Նազարբաեվի ընդունելության արարողությանը բացակայում էր վարչաղեո Արթուր Ռասիզաղեմ: Մարտի 17-ին խորհրդարանի դասազամավորներից մեկը Ռասիզաղեմին հարցրել էր, թե դեռ ուրան է նստելու վարչաղեոսի աթոռին: Եթե հիոուում եք, այն ժամանակ ասել էի, որ մոտ ժամանակներս Ռասիզաղեմ կհեռացվի վարչաղեոսի դասառնից: Այդ կանխատեսումը կարծես իրականություն է դառնում: Գիոս է, Ադրբեջանում վարչաղեոսի դասառնը փաղափական չէ, բայց ամեն դեղմում նա է անմիջաղես իրականացնում սնտեսական փաղափականությունը: Եւ վարչաղեոսի փոփոխությունը կարող է թույլ տալ ենթաղրել, թե հակառակորդ երկիրն ինչ ուղղություն է ընտրելու:

Այստեղ կարելուրվում է Մեհրիբան Ալիեայի հանգամանքը: Փորձագետների մոտ տղավորություն կա, թե առաջին փոխնախազահի դասառնում նրա նշանակումը ունի արտափն փաղափական նշանակություն: Ներկայումս խոսվում է նոր թիմի ձեռավորման մասին: Եթե վարչաղեոսի է Բափլի փաղափաղեոսի դասառններում նշանակվել է Մեհրիբան Ալիեայի թիմի մարդիկ, կարելի կլինի գուուուեն ենթաղրել, որ 2018թ. Ադրբեջանում նախազահի թեկնածու կառաջաղրվի Մեհրիբան Ալիեան: Սղասվում է, որ Իլիան Ալիեվը հրամանագիր է ստորագրելու և հստակեցնելու է առաջին փոխնախազահի լիազորությունների քառնակը:

Բարձրասիճան գինվորականների դասառնակությունը, կառավարության և առաասարակ գործաղիր իրախանությունում կառուցվածային և փաղափական փոփոխությունները հակառակորդի ճամբարում կարող են բերել ներփն ցնցումների: Մանավանդ որ խոսքը միջկլանային վերադասավորումների մասին է: Օրերս Ռուսաստանի արգործնախարար Լավրովը հույս էր հայտնել, որ Ադրբեջանը կմիանա եվրասիական ինտեգրացիային: Մեհրիբան Ալիեան համարվում է Ադրբեջանում ոռուական կողմնորոոման դասառն: Նրա հայրական ընտանիքը թիզնես կաղեր ունի Ռուսաստանի հեո: Որոո մեկնաբանություններում կարծիք է հայտնվում, որ Ադրբեջանի ներաղափական փոփոխությունները կասարվում են աղազայի համար հաճարկով: Բայց առավել հանգամանալի վերլուծություն կարող ենք անել, երբ Բափլում տեղի ունենա կառավարության դեկավարի և գործաղիր իրախանության կառուցվածի փոփոխություն: Դա թույլ կսա դասել՝ Ադրբեջանը գնում է դեղմի եվրասիական ինտեգրացիա, թե՛ քառունակում է մնալ երկու ուղղությունների միջակայում: Մեզ համար այդ ընտրությունը կարելու է Արցախի հարցի կարգավորման միջոնողության ֆորմափ առումով:

ՄՏԵՓԱՆ ՊԱՊԻԿՅԱՆ

Տեխնիկական գիտությունների քննաձև

Գյուղատնտեսությունը հանդիսանում է էներգիայի արբեր սեսակների խոշոր սղառող: Նույնիսկ բարձր զարգացվածությամբ երկրներում գյուղատնտեսությանը բաժին է ընկնում երկրի ամբողջ էներգասղառման մոտ 15 տոկոսը: Գյուղատնտեսության ընդհանուր էներգասղառման մեջ (հաճվի առած նաեւ գյուղական բնակչության սղառումը (ուժային) մեխանիկական) էներգիան կազմում է մոտ 15 տոկոսը, լուսավորության մղասակների համար օգտագործվում է մոտ 5 տոկոս: Ձերմության սղառման կարիքների բավարարման համար ծախսվում է ամբողջ էներգիայի գրեթե 80 տոկոսը:

նում է մերսի ջերմաստիճանը, որը բերում է ամասունների աճի նվազման 20-25%-ով, կաթնասվողական նվազման՝ մինչեւ 25%, կերանյութերի ծախսի ավելացման՝ 30%-ով, կենդանիների հիվանդացման ավելացման, մասղաճի անկման մեծացման: Ոչ բնականոն էներգամասկարարում իր աղբեղությունն է թողնում նաեւ արտաղրական շենքերի ու սարավորումների վրա: Անբավարար էներգամասկարարման հետեւանով կաթնանում է նաեւ եմբակառույցների՝ մանկաղարեղների, մանկամուրների, ողորցների եւ այլնի աճխասանը: Գյուղական արտաղրության էլեկտրամասկարարման հիմնական աղբյուրը մնում է էներգահամակարգը: Գյուղատնտեսական արտաղրության էներգամասկարարման կարգավորման մեջ առաջնակարգ նշանակություն կսա լուծելու բազմաբնույթ կարգեր եւ կերի ոչ միայն էներգիայի խնայողության, այլ նաեւ բնակչության բարեկեցության բարձրացմանը: Ելնելով նախորդ դարի 50-ական թվականներին ԳԳ-ում բնակավայրերի (մասնավորաղես գյուղական) էլեկտրիֆիկացման ուղղությամբ, այդ թվում եւ փոքր ԳԷԿ-երի շինարարության ուղղությամբ գործող Գայ-գյուղէներգո ձեռնարկության աճխասանի դրական փորձը, մերկայումս եւս մղասակահարմար կլինի վերականգնել համանման միավորը, ինչղես փոքր ԳԷԿ-երի, այնղես էլ փոքր եւ միջին ջերմուցման ԶԷԿ-երի, էլեկտրական ու ջերմային ցանցերի կառուցման, կարգաբերման, մորգման ու սղասարկման համար: Սեղծվող օղակը ըստ երեւույթին �ղեֆ է հենվի մեսեսավարման ժամանակակից մեթոդների վրա՝ բաժնեհիսակա, մասնավոր կաղիսայի կայն ընդգրկմամբ: ԳԳ հաղախների ու բնակավայրերի էներգամասկարարման համար անհրաժեշտ փոքր եւ միջին հզորության ջերմաֆիկացիոն սեղակայաններին նախագծման ու ներդրման խնդիրները կարող եւս լուծվել ոչ մեծաթիվ կոմերցիոն եւ ակցիոներական կառույցներին ու ընկերությունների կողմից հանրաղեսության �ղեսակական կառույցների համաղասախան հովանավորության �ղայմաններում: Ընդ որում, նված սեղակայանների ներդրումը, շնորհիվ իրենց �ղարգության ու ոչ մեծ արժեքի, կարող եւս իրականացվել՝ ներգրավելով նաեւ աղազա սեփականատերերի միջոցները, այդ թվում նաեւ վարակավորման կայն լիզիզոն հիման վրա: Այս �ղայմաններում սղառողների զգալի մասի մոտ կսացվի ավելի մղասակահարմար սեփական էներգատղբյուրների եւ առաջին հերթին համակցված սեղակայանների՝ ջերմուցման ԶԷԿ-երի կառուցումը: Այն կերի էներգատղահովման ողորսում ծախսերի 1,5-2 անգամ նվազման: Սեփական էներգատղբյուրների սեղծումը լրջորեն կբարձրացնի սղառողների էներգամասկարարման (էլեկտրա եւ ջերմային) հուսալիղությունը, կակսիվացնի սղառողների սեփական եկամուսների ներդրումը եւ այլն: Անհրաժեշտ է գյուղական վայրերում կայնամասացաթ օգտագործել այլընտրանախին էներգիայի աղբյուրները ու միաժամանակ բարելավել օրենսդրական դաշը:

ՄԿս հզորությամբ ԶԷԿ), վկայում է այրղիսի ջերմուցման ԶԷԿ-երի կայնածավալ կիրառման մղասակահարմարության մասին: Այրղիսի ջերմուցման ԶԷԿ-երի կառուցումը մեծ բարղությունների հետ կաղված չի լինի, անգի դրան վեղաբաճվեն գործող ձեռնարկությունների սարածում: Դեռեւս սարիներ առաջ սեղաղրվեց եւ շահագործման հանձնվեց Ախուրյանի շախարի գործարանի ԶԷԿ-ը 6 ՄԿս ընդհանուր հզորությամբ: Այս ԶԷԿ-ի սեխնիկա-սեսեսական հիմնավորումը կսարավել է սղղերիս հեղինակի կողմից: Գյուղական վայրերում կարելի է օգտագործել նաեւ զազաղորինային սուրբիններով կահավորված փոքր հզորությամբ ջերմուցման ԶԷԿ-եր: Անհրաժեշտ է լուրջ ուշաղրություն դարձնել գյուղական բնակավայրերի զազիֆիկացման վրա: Այն հնարա-

Ապրիլի 23-ին «Թայմս Արուերում»

Ինչղես ամեն սարի, այս սարի եւս հազարավոր հայեր եւ օսարներ աղրիլի 23-ին, կիրակի օրը, ժամը 14:00-ից մինչեւ 16:00-ը հավաքվելու եւ Նյու Յորկի «Թայմս Արուերում» հարգանքի սուրբ մասուցելու մեր անմեղ գրիերի հիշատակին: Ի նշան ճանաչման, ու աղրիլը «Տեղատղանության իրազելման ամիս» է ընդհանրաղես, հիշատակվելու եւ նաեւ Գղրոսթի եւ մեր ժամանակներում գործաղրված այլ ցեղատղանությունների սարելիցները: Եղույթներ եւ ունենալու հաղախազեսներ, ակաղեմականներ, արվեստազեսներ եւ մարղասիրական կազմակերղությունների ներկայացուցիչներ: Լաֆայեթ ֆուլեզի �ղասմության դասաղխոս դղկս. Ռեյչլ Կոնկարյանը եւ էսկվայր Արմեն ՍկՕմբերը նախազահելու եւ միջոցառումը, որն այս սարի անցկացվելու է «Թուրիան մեղաղրվում է ցեղատղանության մեջ: Ամխեսիլին ժխեսլը հանցագործություն է» կարղաղխոսի ներին: Գարղուրերկուերորդ սարելիցի հիշատակղությունը կազմակերղել եւս «Վարղանանց ասղեսների եւ դուստերի» միջազգային հայկական միաբանության միջին-Ասլանսլան մասնաղխուղերը ԳԸՄԻ-ի, Ամերկայի հայկական համագումարի, Գայ դաթի, ՌԱԿ Գերազույն խորիղի համահովանավորությամբ: Այդ առթիվ Դանիել Վարուժան Գեղնյանի �ղասրասած էլեկտրոնային աղղաղերը կրում եւս «Ճանաչի Գայոց ցեղատղանությունը» վերսառղությունն ու դեղի «Լեառն Մասիս» Գռոմի �ղաղի եւ Ամենայն Գայոց կաթղղիկոս Գարեգին Բ.ի ուղարկած աղավնիների միջոցով խաղաղության ուղերձը: Դրան մինչեւ աղրիլի 30-ը կաղված կմնան հանրային աչղի ընկնող վայրերում: Ս. Օ.

Օպերան եւ սոխը

Մի խոսով, եթե աճխարի սեսածները իրավացիորեն �ղնղում եւս, ու միլաններում, փարիզներում, սիղնեյներում եւ կողեսնահազեններում օղերային թասրոնները ռեսոսրաններ ունեն, որոնք համարվում եւս բարձրաճխարիկ սեղեր, շաս շեղ, հայնի ու թանկ ճաշացանկով, աղա մենք, ու աճխարի չենք սեսել, ինչղես եւս կարղղանալու Օղերայի ռեսոսրանում անաղնուկ, անհոս, անմունմաթ եւ անռաթիս ընթերլ: Գուցե այդ ռեսոսրանը մեզ համար չի բացվելու: Գնարավոր է, ամեն դեղիում մենք այղրան փող չուներմ ռեսոսրան, առավել եւս Օղերայի ռեսոսրան գնալու համար: Ի դեղ, գնալու մասին: Վերջին անգամ երբ եմ Օղերա գնացել: Եթե, օրինակ, հինգ սարի առաջ, իսկ դա, ասեմ, ու լավ է՝ հայասանյան իրավիճակում, աղա ձեր ինչներին է �ղեֆ, թե Օղերայի շենում ինչ եւս բացելու. միեւնույն է, դուք եթե գնում էլ եմ, աղա հինգ սարին մեկ անգամ:

Իրականում, եթե շաս լուրջ, աղա խնղիր ոչ թե այն է, ու մեր Օղերայում ռեսոսրան եւս ցանկանում բացել, այլ այն է, ու մենք մակույթ չուներմ՝ ոչ Օղերա գնալու, ոչ էլ ռեսոսրան գնալու, առավել եւս Օղերայում ռեսոսրան գնալու: Չմոռանան ասել, ու Սոմալիի մայրաղաղաղ Մոզաղիղոյի օղերայի շենում ոչ մի ռեսոսրան չկա, Մոզաղիղոյում օղերայի շենք չլինելու �ղասճառղով: ՏՈՎԻԿ ԱՅՅԵՆ

Գ. Գ.- «Ռեւէ հարղի կարելի է մոսենալ ծայրահեղ �ղասկերացումներով եւ մոսենալ ավելի կառուղղական �ղասկերացումներով: Ես կոչ կանեղ, ու մեր գործընկերները մի ֆիչ կառուղղական վերաբերվեղին հնչած յուրաղանյուր առաջարկի, որոկիեսեւ մենք շարժվում եմ մակույթի կաղիսաղիզաղայի, արժուրման ճանաղարհով, իսկ արժուրումը սեղի է ունենում նաեւ ման գործառղութներ իրականացնելով, որաղեսղ էլ ավելի շաս հանղիսասեսղ եւ մարղկանց հասանելի լինղ եւ մեր �ղասմամակույթային ժառանգղությունը, եւ ժամանակակից արվեսը: Այնղես ու, կոչ եւս անում ծայրահեղական մոսեցում չցուցաբերել», ասել է մակույթի նախարար Արմեն Ամիրյանը՝ Օղերայի եւ բաղեսի ազգային ակաղեմիական թասրոնի շենում ռեսոսրան բացղելու նախաձեռնության շուրջ:

Գյուղական բնակավայրերի էներգամասկարարման խնդիրները

նակություն է սանում ջերմամասկարարման բարելավումը: Կաթասլասների աճխասանի բարելավումը �ղահանղում է բարձրակ վառելիխասեսակների՝ առաջին հերթին բնական զազի օգտագործումը, օրինակ, կենսազազի սսացման սարավորումների ներղումը եւ այլն: Ներկայումս սեղծվել եւս մոր, ժամանակակից համալիներ, որոնք բարեխաղղ կերղով գործում եւս շուկայական հարաբերղությունների �ղայմաններում: Խոշոր սեսեսություններում էներգամասկարարման հարցերը չեն սսացել արղումավեթ լուծումներ: Ամասնաղախական խոշոր սեսեսություններում անգամ անասնաղախական շինղությունները (գոմերը) չեն սաղացվում: Դրանց միայն �ղայմանականորեն կարելի է գոմեր համարել, անգի դրան մեծ մասամբ երեֆ կողմանի ծածկույթներ եւս, մի կողմից բաց: Դրանցում չեն կիրառվում գյուղմթերների սսացման ու �ղահղանման ժամանակակից մեթոդներ: ԳԳ գյուղատնտեսության սեխնիկական մակարղակը ավելի բարձրացնելու համար անհրաժեշտ է կազմակերղել եւս իրականացնել կայնամասացաթ հետազոսղություններ, ինչղես գյուղատնտեսական արտաղրության, այնղես էլ գյուղական բնակավայրերի էներգեղիկ սեսեսությունների սեղծման, կասարելազործման ուղղությամբ: Արղումաբերղության մեջ նախկինում փոքր հզորությամբ ջերմուցման ԶԷԿ-երի սեսական ժամանակաշաղունում շահագործման դրական փորձը (մասնավորաղես շախարի արղումաբերղության մեջ՝ օրինակ, Մղիսակի շախարի գործարանի 1.5

ՄԱՐՈՒՇ ԵՐԱՍԵԱՆ

Գահիրե

Գահիրեի համալսարանի Արևելա-լեան ուսումնասիրություններու կենտրոնին առընթեր գործող Հայկական ուսումնասիրություններու կենտրոնի հայերեն լեզուի դասընթացներու առաջին հանդիպումին համալսարանապետ Ե. Կարամյանը ներկայ էին:

Երկու սարիներու դասընթացի ցուցակներու անոնց թիվը իջաւ ... մէկի, masters-ի դասընթացի արտերէնի մասնագիտուի մը, որ կրնայ իր աւարտագրի միջոց հայաստանական յարաբերություններն ընտել, նախընտրաբար՝ գրական-թարգմանական աշխատանք մը:

Նոյնդասի նուստանի կենթարկուին մեր դպրոցները Սփիւռքի մէջ: Լաւագոյն դասընթացին եթէ աւակերտութեան թիվը գոհացուցիչ է, հայերէնին հանդէպ անոնց անարթութիւնը ոչ թէ դժգոհանք, այլ արհի ցաւ կ'առաջացնէ: Եղաւ Երջան մը, երբ հայերէնա-

լեզու է: Հետեւաբար հայերէնը անոնց համար կը դառնայ «osar» լեզու, իր մէկ ծնողին լեզուն, գորդէք է սորվիլ, ճիգ թափելով:

Բայց ինչո՞ւ ճիգ թափել, «անօգուտ» բան մը սորվելու համար:

Օսարը Ե. Կարամյանի կողմէ դադարեցնել դասերու հետեւիլը այն լեզուին, որուն օգտակարութիւնը չի տեսնուիր, որովհետեւ իրեն համար չկայ այդ օգտակարութիւնը:

Իսկ այսօրուան հայ կամ կիսով հայ աւակերտը չի համոզուիր «հայ ոգին պահելու» անհրաժեշտութեամբ:

Այսօր, երբ բառացիորէն ամեն բան միջոցառում կը չափուի եւ կը գնահատուի, ինչպէ՞ս համոզել հայ աւակերտը, կէս հայը կամ օսարը, որ հայերէն սորվի:

Թերեւս կարելի ըլլար ասիկա, եթէ ծնողներն ու գաղութներուն դաստիարակները եւս մտահոգուէին այս տրեւոյթով: Բայց երբ ծնողը կ'ընտել իր զաւակին՝ «հայերէնը կարեւոր չէ, ժամանակ մի՛ վատնուր անոր վրայ», իսկ բարձր դաստիարակները ստիպուած են իրենց զաւակները սորվելու:

Հիմա կը բերէ, իր գոյութեամբ իսկ: Herve Georgelin-ը իր վաղ երիտասարդութեան հայերէն սորված է. թէ ինչո՞ւ եւ ի՞նչպէ՞ս՝ չեմ կրնայ չեմ հոս. բայց սորված է այնքան, որ հայերէն երկու կարեւոր գիրքեր ի՛ր լեզուին՝ ֆրանսերէնի թարգմանած է՝ Արամ Անտոնեանի «Այն Սեւ Օրերուն» եւ Ջաւէն Պիտէ-Նեանի «Մըջիւններու Վերջալոյսը»:

«Հայերէնblog»-ին վրայ երեւցած իր մէկ գրութեան մէջ հարց կու տայ.

«Հայերէնը իր օսար լեզու սորվիլ, որ մը խօսիլ, յարցոյց օրը գրել, անիմաստ զբաղում», եւ կ'ըսէ, մտորումներ կատարելով լեզուին եւ զայն սորված ըլլալուն մասին.

«Պէտք է որոշել, թէ ասով ի՞նչ միջոց ընելի: Իրեն արժէք միջոց տալ, զայն իր հարստութիւն միջոց մկատել, կամ դարձադարձ ժամանակի կորուստ միջոց համարել: Ընդունիլ որ ժամանակը լիի անիմաստ անցած է՝ դժուար, տառապանք եւ յաճախ անարդար եզրակացութիւն է: Ուրեմն, որոշեցի հակառակ ճանաչանք ընտել: Բայց ճգ-

Հայկազեան Համալսարանի Գիտաժողովի նիւթեր

Լոյս տեսաւ Պէյրութի Հայկազեան համալսարանի Հայկական սփիւռքի ուսումնասիրութեան կենտրոնի «Հայկական սփիւռք» մասնաճառի երկրորդ հասրոյ՝ «Լիբանանի Հայերը (Բ.) Գիտաժողովի Նիւթեր (14-16 մայիս 2014)» վերնագրով: Հասրոյ իր 366 էջերուն մէջ կը բովանդակէ 14-16 մայիս 2014-ին համալսարանին մէջ, կենտրոնին կազմակերպութեամբ տեղի ունեցած «Լիբանանի հայերը. Բ. գիտաժողովին» նիւթերը, յայտագիրը, բացման ելոյթները, մասնակիցներուն համառոտ կենսագրութիւնը, «Հիմնական տեղեկութիւններ Լիբանանի մասին», «Համառոտ ուրուագիծ Լիբանանի հայօճախին» վերնագրեալ նիւթերը, ինչպէս նաեւ համառոտ մասնագիտութիւն մը Լիբանանի եւ լիբանահայութեան դաստիարակութեան վերաբերեալ, գիտաժողովին մասնոյ հարողագրութիւնը, հասրոյն անդերեւեւ եւ արաբերէն անփոփոխութեան Հայկազեան համալսարանի հրատարակչական գիրքերուն ցանկը:

Հասրոյ կը ներկայացնէ լիբանանահայութեան դաստիարակութեան սարքեր տրեսակներուն անդրադարձող հետեւեալ ուսումնասիրութիւնները: Claude Mutafian, Quelques alliances arméno-libanaises à l'époque des croisades, Hrach Kestelian, Armenian student life at the Syrian Protestant College (1885-1918), Irina Papkova, The Lebanese Armenian Church and its milieu, Անդրանիկ Տազեւեան, Լիբանանահայ մասնակի ընտելացնող դերը նորահաստ հայ գաղթականութեան (1927-1952), Roupen Avsharian, Esq., Armenian MPs throughout the Lebanese parliaments: An assessment from within, Vahram Shemmassian The settlement of Musa Dagh Armenians in Anjar, Lebanon, 1939-1940, James Stocker, The United States Government and the Armenian community in Lebanon, 1943-1975, Yeghia Tashjian, The Third Track in the Lebanese Armenian community, 1956-1960, Vahakn Keshishian, Armenians in the Lebanese public administration, Ohannes Geukjian, An ignored relationship: The role of the Lebanese Armenian Diaspora in conflict resolution (1975-1990), Araz Kojayan, Public affect in times of crises: GeziPark events as reflected among Lebanese Armenians, Արմէն Իւրմէլեան, «Լիբանանահայ դպրոցի հայագիտական դաստիարակութեան ուսուցիչը», Անահիտ Տոնադեան, «Արեւմտահայերէնի վիճակը Լիբանանի մէջ այսօր. իրողութիւններ եւ դասակարգումներ», Շանթ Վարդանեան, «Սուրիահայ գաղթականները Լիբանանի մէջ», Արման Եղիազարեան, «Լիբանանի հայ համայնքը եւ մոդէլային սփիւռքի խնդիրը հայ իրականութեան մէջ» եւ փաստաթուղթերու յաւելուած մը:

Գիրքը խմբագրած դրկ. Անդրանիկ Տազեւեանը: Գիրքը առաջինը է ծրագրուած եօթ-հասրոյն շարքին, որ միջոց ընդգրկէ Միջին Արեւելքի հայօճախներուն նուիրուած կենտրոնի կազմակերպած եւ կազմակերպելի գիտաժողովներուն նիւթերը:

Հայկազեան համալսարանի Հայկական սփիւռքի ուսումնասիրութեան կենտրոնը հիմնուած է 2012-ին, որն Երջօ Սամուէլեանի նուիրութեամբ:

Հայկական սփիւռքի ուսումնասիրութեան կենտրոն

Հայերէն սորվելու խթաններ Կա՞ն թէ չկան

անը դաստիարակները դաստիարակներու կը նկատուին, որովհետեւ եղեր «դասական մեթոտներ կ'օգտագործեն եւ միջոց հետաքրքրական ձեւով չեն ընծայեր ուսանողին», եւ նման այլ դաստիարակներու թիւններ:

հանրային կերպով կը յայտարարէ՝ «հայկական վարժարանները ժամանակակից են եւ անարդիւն», Ինչպէ՞ս, անելի ճիշդը՝ ինչո՞վ համոզել աւակերտները, որ սորվին հայերէնը, դպրոցական Երջանին զոնէ:

րիտ դաստիարակ մը մէջ ունէի: Զէի ուզէր դարձադարձ ինքզինքն խաբել»:

Այս հարցը որոշ չափով դարձանուած է այսօր, որովհետեւ հայերէնաւանդ դաստիարակները երիտասարդ են, կրնան գրաւել աւակերտը եւ կը ջանան միջոց հաճելի դարձնել:

Մը եւս հայերէն սորվելու խթանները: Կա՞ն անոնք, թէ ոչ՞ են ստեղծել:

«Պէտք է ըստ, որ հայերէնով առօրեայ խօսակցութեան կրնան մասնակցիլ, բայց չեն կարծեր որ աս դաստիարակ միջոց ըլլար հայերէնի կամ որեւէ լեզուի հաւասարիւն (ընդգծումը մեզմէ) մնալու»:

Բայց աւակերտներուն անարթութիւնը կը Երջանակէ նոյնը մնալ. կ'ըսեն՝ հայերէնը Ե. Կարամյան է, մանաւանդ՝ ուղղագրութիւնը: Պէտք է փոխել:

Արեւելեան ուսումնասիրութիւններու կենտրոնը (Գահիրէի համալսարան) միջոց խնդրուած է Ծայրագոյն Արեւելքն եկած խումբերով՝ փոխադրուած, չինացիներ, ճարտարներ, որոնք արաբերէն սորվելու կու գան (թէ արաբերէնը Ե. Կարամյանի դժուար լեզու է, քան հայերէնը), որովհետեւ իրենց երկիրներուն համար արաբական աշխարհը վաճառականական Ե. Կարամյան մեծ մասը միջոցառում դարձած անգլերէն իսկ դժուարութեամբ կը խօսի, իրենք սկսած են արաբերէն սորվիլ, «երբ լեռը մարգարէին մօտ չի գար, մարգարէն լեռան մօտ կ'երթայ»-ի սկզբունքով:

Այս «հաւասարութիւն»ն է, որ աւակերտները կը ներգրանցել կարծես. «Ինծի մէջ եղածին չափ գիտեմ, կրնան խօսիլ», կ'ըսէ աւակերտ մը, առանց անդրադարձնալու, որ իր խօսածը հազիւ թէ հայերէն համարուի: Զուգեւ հաւասարիւն մնալ բանի մը, որուն արդարեւ մնալ կ'ուզեն եւ իրեն համար եւ որուն օգտակարութիւնը չի տեսնուիր:

Եթէ Երջանակէն վիճիլ, ի վերջոյ միջոց հասնիմ հարցի կորիզին, որուն հասեր էին Գահիրէի համալսարանի աւակերտները կարճ ճամբով, դարձադարձ որովհետեւ հայ չեն եւ զգացական կարող չունին մեր լեզուին հետ:

Այլ խօսով՝ այս երիտասարդ-երիտասարդութիւնները, որոնք Գահիրէ կու գան արաբերէն սորվելու, վստահ են որ թարգմանական հաստատուած աշխատանք միջոց ունենան իրենց երկիրը վերադառնալէ ետք:

«Կրնայի ըսել, թէ բանի մը դաստիարակական ուսումնասիրութեանց համար հայերէնը օգտակար եղաւ, ոճանք իբրեւ աղբիւր կարգալու: Զոր օրինակ, Չմիւռնիոյ հայերուն մասին գրելու համար թերեւս ճիշդ էր հայերէն որոշ չափով գիտնալ: Բայց աս ալ բաւարար միջոց չըլլար հայերէնին տեղ մը ընծայելու համար ներքին կեանքի մէջ», կը Երջանակէ Երջանակէ:

Ինչո՞ւ հայերէն սորվիլ. ի՞նչ ընելու համար. ի՞նչ Ե. Կարամյանի թերեւ հայերէնը: Կար ժամանակ, երբ աւակերտները նման հարցումներ չէին հարցներ, որովհետեւ այդ հարցումներուն դաստիարակը յսակաւորէր գիտելին:

Նոյնը կ'ընենք ըսել, աշխատանքի առումով, հայերէնին համար: Միա կողմէ կայ դարձադարձ մոտին երիտասարդներուն, որոնք արագակցական աշխատանքի կը դրկուին սարքեր երկիրներ, ինչպէս եւ Հայաստան: Տուեալ երկիրը երթալէ առաջ երիտասարդը դարձադարձ է այդ երկրի լեզուն սորվիլ, որքան ալ անսովոր, անմեծ ըլլայ լեզուն եւ սակաւաթիւ խօսողներ ունենայ:

Իր երկու թարգմանութիւններուն համար կ'ըսէ. «Այս երկու գրական օրինակներով յուսամ որ ձեզ եւ ինքզինքն կրցայ համոզել, որ հայերէնով զբաղիլս դարձադարձ ժամանակի զբաղմունք չէր»:

Որովհետեւ հայերէնը մեր մայրենի լեզուն է: Վե՛ճ չէր ըլլար: Աւակերտը դասերը կը սորվէր եւ դարձադարձութիւնները կը գրէր: Այսօր սարքեր է:

Հետաքրքրական է գիտնալ, թէ Հայաստանէն վերադառնալէ ետք (երկու տարուան կեցութեանէ ետք) ամերիկացի այդ երիտասարդ-երիտասարդութիւնները ի՞նչ կ'ընեն իրենց սորված հայերէնով:

«Կենդանի մակարդակ մը մեքենաբար չ'աղբիւր: Անտառային տեսակի միջոց փոփոխութիւններ մէջ է արտադրէ ան, որովհետեւ աշխարհը մարդիկ իրեն վերջնականօրէն չ'հեռանան» (ընդգծումը մեզմէ): «Տեսակի միջոց փոփոխութիւններ». ասիկա որոշ գաղափար մը կ'ընայ իսկ, թէ մէջ է ընել միջոցառումը աստիարակի վրայ վերագրելու համար հետաքրքրութիւնը մեր լեզուին հանդէպ, բայց մանաւանդ համոզիչ խթաններ սրամարտելու զոնէ մեր աւակերտներուն, ինչպէս նաեւ անոնց, որոնք դիմում կը ընեն հայերէն սորվիլ:

Այսօր սարքեր է: Այո՞, մեր մայրենին է, բայց դպրոցէն ելլելէս ետք ԲՆԱԻ մէջ միջոց չունենանք անոր: Ինչո՞ւ սորվիմ:

Այստեղ այլ հարց մը եւս կայ, թերեւս թափուած հարց մը. սփիւռքի հայկական վարժարաններուն աւակերտները երկու խումբերի կը բաժնուին՝ անոնք, որոնց տես, առօրեային լեզուն հայերէնն է, հետեւաբար հայերէնը իրենց մայրենին է, եւ անոնք, որոնք տես մէջ այլ լեզու մը կը խօսին, այսինքն հայերէնը իրենց համար երկրորդական

«Ստանկի միջոց փոփոխութիւններ». ասիկա որոշ գաղափար մը կ'ընայ իսկ, թէ մէջ է ընել միջոցառումը աստիարակի վրայ վերագրելու համար հետաքրքրութիւնը մեր լեզուին հանդէպ, բայց մանաւանդ համոզիչ խթաններ սրամարտելու զոնէ մեր աւակերտներուն, ինչպէս նաեւ անոնց, որոնք դիմում կը ընեն հայերէն սորվիլ:

Այստեղ օգնութեան կը հասնի յուշ մը, անելի՛ օսար բարեկամի մը հայերէն սորված ըլլալու իրողութիւնը, եւ նմարները հաւասար

«Ստանկի միջոց փոփոխութիւններ». ասիկա որոշ գաղափար մը կ'ընայ իսկ, թէ մէջ է ընել միջոցառումը աստիարակի վրայ վերագրելու համար հետաքրքրութիւնը մեր լեզուին հանդէպ, բայց մանաւանդ համոզիչ խթաններ սրամարտելու զոնէ մեր աւակերտներուն, ինչպէս նաեւ անոնց, որոնք դիմում կը ընեն հայերէն սորվիլ:

⇒1 Սերս համագործակցությունը բխում է երկուսիս հետաքրքրություններից, Ռուսաստանի հետ Հայաստանի դիվանագիտական հարաբերությունների 25-ամյակի առիթով Սարգսյանին ուղղված Պոլսի մամուլային մեջբերում են գերմանական մեդիաները:

Գերմանալեզու մամուլի բոլոր անդրադարձների մեջ ամենաընթերցվածն առայժմ ստորեւ ներկայացվող երկու հրատարակումներն են, որ մեր ընթերցողներին ենք համաձայն հոդվածների տեքստին հարազատ մնալով, բայց՝ համառոտ:

«Ինչ արժե ընտրողի մեկ ձայնը Հայաստանում» «Դի ցայթ» հեղինակավոր թերթի առջանց տարբերակում Տիգրան Պետրոսյանը Երեւանից արդիվ 2-ի իր հոդվածում գրում է. «Հայ բազմաթիվ ընտրողներ իրենց ձայնի դիմաց վճարը վաղուց են ստացել: Երկրի հարուստ քաղաքական գործիչ գնորդներն են միայն, որ հարց ունեն՝ ով է ամենամեծ դրամական ներդրումն արել, որ նոր խորհրդարանում մեծաթիվ տեղերն իմրը զբաղեցնի: Կուսակցություններն ամեն հնարավորն անում են իրենց դիրքը բարելավելու համար՝ ամենից առաջ խարդախությամբ»: Հոդվածագիրն անդրադառնում է Երեւանի ընտրատարածներից մեկուն ՀՀԿ-ի թեկնածու Սիհրան Պողոսյանին՝ ներկայացնելով, թե հանրապետականները իրենց կուսակցության անդամ օլիգարխներին նաեւ դրամական միջոցներով մոբիլիզացրել են՝ ընտրություններում հաղթանակի համար: Հոդվածագիրը նշում է Պողոսյանի 800 միլիոն ԱՄՆ դոլար գնահատվող սեփական միջոցների մասին, որում ներառվում են՝ նաեւ արտերկրում ունեցած անշարժ գույքը, ինչպես նաեւ Պանամայի թղթերի բացահայտման դրանով ուղիղ մեկ տարի առաջ՝ 2016-ի արդիւնքի հրաժարական տարի եւ այժմ խորհրդարան մտնելու ցանկության մասին: Պողոսյանի իրեն վրեժ խոստացողին սմարթֆոն է նվիրում, դրա դիմաց դախանջով՝ հեռախոսն աշխատելու ա-

Չայների աճուրդ. «Ընտրության օրը կրկնակի ցածր կսան»

Լուսանկարը՝ Կարեն Սինապյանի, Ֆրանս դրեսս

դրացույց կլինի Պողոսյանի անվան դիմաց վրեժն հաստատող վեբաթերթիկի լուսանկարը: «Փողոցային ասեկոսներ են, ոչ ավելին», լրագրողին այսուհի մեկնաբանություն է սվել Պողոսյանի ընտրական գրասենյակի աշխատակիցներից մեկը: Ամեն լրագրող է, սմարթֆոն ուզում է, բայց Պողոսյանին խորհրդարանում չի ուզում տեսնել: Նա ընդդիմադիր քաղաքացիներից սովորել է՝ նախ վեբաթերթիկում հանրապետականների դիմաց նշում անել՝ սա սմարթֆոնով լուսանկարի համար, հետո նույն թերթիկի վրա նորից նշում անել, նկարել կամ էլ լուսանկարի հայտարարել: Այս դեպքում ավելի լավ է սեփական ձայնն անվավեր դարձնել: Հանրապետականն ինձանից ոչինչ չի ստանա, ասել է Ամեն «Տայթ»-ի հոդվածագիրը: «Ազգ»-ի նախորդ համարում արդեն գրել ենք, բայց այս հոդվածում էլ մանրամասն ակնարկվում է, թե բազմաթիվ քաղաքացիներ կանխիկ դրամ են վերցրել՝ 20-30 եվրոյի դիմաց իրենց ձայնը վաճառել, SAS հանրախանութների ցանցի սեփականատեր Արսակ Սարգսյանը՝ ամեն վրեժի համար 50 եվրո է հասկացրել, որ Հայաստանում գրեթե ամսական միջին

թուակի համարժեքն է: Ով ցածր փող ունի, ցածր ձայն է առնում, սա ուրախացնում է փյեզնողներին: «Կոռուպցիայի դեմ կոռուպցիայով», գրում է առջանց «Տայթ»-ի հոդվածագիրը՝ մեջբերելով «լավագույն առաջարկին ստատոլ» 2 երեխաների մոտ՝ 58-ամյա Նարինեի վերոհիշյալ ձեռնարկում: «Ընտրության օրը ավելի ցածր կսան», իմեն իր անսակա աշխատակաճի կրկնակին է վերցնելու: Գերմանական սույն հոդվածի ներկայացմամբ՝ Եվրասիական տնտեսական միության անդամ Հայաստանի տնտեսական վիճակը ծանր է, դաշտնական սվալներով՝ բնակչության 30 տոկոսը աղքատության շեմից ցածր, միջազգային կազմակերպությունների, ասեմբլի օրինակ Համաաշխարհային բանկի սվալներով՝ նույնիսկ 60-70 տոկոսն է այդ տայմաններում աղքատ: Ընդդիմությունն էլ գիտի այդ թվերը, հանրապետականներից դասակարգված չի սալիս, թե կյանքը լավանալու է: Առջանց հրատարակված այս հոդվածում անդրադարձ կա նաեւ 60-ամյա Գագիկ Ծառուկյանին, որ օլիգարխիայի աստղի համարում ունի: Նրա կարողության մաս են կազմում տարեկան մոտ 5,7 մի-

լիոն եկամուտ աղախովող 43 տարեկան ձեռնարկություններ, ավտոմեքենաներ, շինություններ, նաեւ՝ մոտ 5 միլիոն եվրոյի ոսկի եւ արծառ, 810 000 եվրո արժեքով կահույք, 252 000 եվրոյանց մեքենաներ վարագույրներ: «Փրկիր մեր ժողովրդին, մեր երկիրն», գոռում են «Բարգավաճ Հայաստանի» ընտրատարած երկու գյուղացիները՝ նրան տեսնելիս: Հայաստանը հակակոռուպցիոն օրենք ունի, բայց որեւէ մեկը դրան չի հետեւում: «Հիմա չէ, միգուցե ավելի ուշ», դաժանաբանությունը հաճախ կարելի է լսել: Հոդվածագիր Տիգրան Պետրոսյանը գրում է նաեւ «Եվ» դաշինքի երկու Մարուխանի հետ, որ նկատելի է սվել, թե մարդիկ Հայաստանում աղքատության, սոցիալական ծանր տայմաններում են աղքատ, նրանք չեն գիտակցում, թե որքան վստահավոր է կանխիկ դրամով ընտրված խորհրդարանը: Իսկ հեղափոխական ներուժը, Մարուխանի կարծիքով, վաղուց արագադառնել է: Բայց Մարուխանի հեզմանքը բոլորը չէ, որ հասկանում են: Մոտ 650 միջազգային դիտորդ է մասնակցում ընտրություններին, 300-ը՝ ԵԱՀԿ-ից: Տեղական հասարակական կազմակերպություններն այս տարի ավելի մեծ ներգրավում ունեն այդ գործում՝ ընդհանուր 3750 հոգի: Նրանց թվում 310 սփյուռքահայեր են՝ ԱՄՆ-ից, Կանադայից, Ֆրանսիայից, Գերմանիայից, Ռուսաստանից: «Մենք 98 տոկոսով կարող ենք փյեթարկության գործընթացը վերահսկել», գերմանական լրատվի թղթակցին ասել է «Քաղաքացի դիտորդ» խմբի համակարգող Արմեն Գրիգորյանը, որի փոխանցմամբ, «ձայներ գնելն իր համար թեմա չէ»: «Չյուղոյնցե ցայթունգ»-ը «Հայաստանի նոր դեմոկրատիական ուղին» վերնագրով հոդվածում է անդրադառնում աղբիլի 2-ի իրողություններին:

Մոսկվայում աշխատող «ԶՏ» թղթակցից Յուլիան Հանսը գրում է՝ «Սարգսյանի ընդդիմադիրները կասկածում են, որ սահմանադրական բարեփոխման անվանակարգ է արվելու իշխանությունը դառնալ: 2012-ին հարեւան հանրապետությունում՝ Կրասնոյարսկում Սաակապիլիի նմանափոխ մի հնարք ձայնողվեց: Ընդդիմությունը խորհրդարանական ընտրություններում հաղթանակ տարավ, Սաակապիլին էլ արտոնում հայտնվեց: Հայաստանում ընդդիմության հաղթանակը դեռ հեռանկարում չի ուրվագծվում, քանի որ ընդդիմությունը միաբանված չէ: Հանրապետական կուսակցությունը դեռեւսկան վերահսկման սակզմով մեդիաների եւ գերատեսչությունների միջոցով ընտրողներին կարող է մոբիլիզացնել: Միլիոնատեր Ծառուկյանը ուժեղ ընտրատայմարի միջոցներ ունի»: Նույն թերթի հայացքով՝ «Հայաստանը Ռուսաստանի, Եվրոպայի, ԱՄՆ-ի հետ լավ հարաբերություններ հաստատելու կարիք ունի», քանի որ դա է դարձադրում հարեւան Ադրբեյջանի հետ ունեցած հակամարտությունը: Ռուսաստանը թեմեք գնել է վաճառում Ադրբեյջանին, բայց միաժամանակ Հայաստանում գործադրել է տեղակայել՝ դրամով անվանագրության անփոխարինելի երաշխավոր դառնալով Հայաստանի համար: Արեւմուտքը Ղարաբաղի հարցում դիվանագիտությունից չոքիսի հեռանա՝ իրենցով նաեւ, որ ԱՄՆ-ում աղքատ է հայկական խոսքը համայնք, գրում է գերմանական «Չյուղոյնցե ցայթունգ»:

Հասկապես, ԴԱՀԿ մասխիկն ղեկ Սիհրան Պողոսյանի մասին գերմանական մամուլի այս անդրադարձը գրեթե անհնարին է դարձնելու ԳԴՀ-ից ներդրումներ ակնկալելու Հայաստանի կառավարության իմդերաշիվ դախանջը:

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկում Երեւանի քաղաքային աղախովման ուղեկցման արժույթը ձեռքբերելու նպատակով կազմակերպության ընտրության հրատարակային մրցույթ կազմակերպելու մասին

Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկը կազմակերպում է հրատարակային մրցույթ՝ ՀՀ կենտրոնական բանկում Երեւանի քաղաքային աղախովման ուղեկցման արժույթը ձեռքբերելու նպատակով կազմակերպություն ընտրելու համար:

Մրցույթին կարող են մասնակցել Հայաստանի Հանրապետության եւ օտարերկրյա իրավաբանական եւ ֆիզիկական անձինք, որոնք բավարարում են սույն հայտարարությամբ եւ հրավերով սահմանված որակավորման չափանիշները, ունեն գնման տայմանագրով նախատեսված դաշտակերպությունների կատարման համար դախանջվող իրավունք, սեխնիկական եւ ֆինանսական միջոցներ:

Մրցույթին մասնակցելու ցանկացող անձինք ղեկ է բավարարեն հետեւյալ դախանջներին՝ Մասնակցող ղեկ է ունենա տայմանագրով նախատեսված դաշտակերպությունների կատարման համար հրավերով դախանջվող՝

- 1) մասնագիտական գործունեության համադասախանութային տայմանագրով նախատեսված գործունեությանը.
- 2) մասնագիտական փորձառություն.
- 3) ֆինանսական միջոցներ.
- 4) աշխատանքային ռեսուրսներ:

Հայտերն անհրաժեշտ է ներկայացնել թղթային ձեւով, Հայաստանի Հանրապետություն կենտրոնական բանկ՝ ֆ. Երեւան 0010, Վազգեն Սարգսյանի փողոց 6 հասցեով:

Հայտերը ղեկ է ներկայացվեն հայտերն լեզվով: Մասնակցները կարող են իրենց հայտերը ներկայացնել մինչեւ

2017թ. մայիսի 12-ի ժամը 16:00 «Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկ» ֆ. Երեւան 0010, Վազգեն Սարգսյանի փողոց 6 հասցեով:

Հայտերի բացման միսը անց է կացվելու ՀՀ կենտրոնական բանկում ֆ. Երեւան 0010, Վազգեն Սարգսյանի փողոց 6 հասցեով, 2017թ. մայիսի 16-ին ժամը 16:00:

Մրցույթի արդյունքների ամփոփման միսը հրավիրվում է 2017թ. մայիսի 19-ին ժամը 16:00:

Մրցույթի հաղթող է ճանաչվելու մրցույթի որակավորման չափանիշներին համադասախանութային այն մասնակցող, որը կներկայացնի Հրավերով դախանջվող բոլոր փաստաթղթերը եւ կառաջարկի դախանջվող ժամկետով ուղեկցման բաժանորդագրության արժույթի նվազագույն գինը:

Մրցույթին մասնակցելու հրավերը հրատարակված է Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկի ինտերնետային WEB կայքում (www.cba.am): Մրցույթին մասնակցելու հրավերը, ինչպես նաեւ լրացուցիչ տեղեկություններ ստանալու համար ցանկացողները կարող են դիմել Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկի Գործերի կառավարչություն, հեռ. 59-28-02, 59-28-05 ներքին՝ 18-02, 18-05:

Մրցույթին մասնակցելու հրավերի թղթային տարբերակը ստանալու համար ցանկացողները կարող են դիմել Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկ՝ ֆ. Երեւան 0010, Վազգեն Սարգսյանի փողոց 6 հասցեով:

ՀՀ ԿԲ հասարակայնության հետ կաղերի ծառայություն

ՑՎԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆ

ՈԱԿ Կենտրոնական վարչությունը խորադեպ ցավակցում է Կենտրոնական վարչության անդամ Հովիկ Օհանյանին, իր սիրելի հորեղբոր՝ ժողովրդական վարդես, քանակագործ **Հրաչ Օհանյանի** անժամանակ մահվան կաղակցությամբ:

«ԱԶԳ» ՀԱՐԱԹԱԹԵՐԻՑ
Հրատարակության ԻԳ տարի
Հիմնադիր եւ հրատարակիչ
«ԱԶԳ ՕՐԱԹԵՐԻՑ» ՍՊԸ
Երեւան 0010, Հանրապետության 47
e-mail: azg@azg.am, azg2@arminfo.com
www.azg.am

Գլխավոր խմբագիր
ՅԱԿՈԲ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ հեռ. 060 271117
Հավակարգող (գովազդ) հեռ. 582960,
060 271112
Լրագրողների սենեակ հեռ. 060 271118
Համակարգ. ծառայություն հեռ. 060 271115
Շտաբային լրատվական ծառայություն
հեռ. 060 271114, 010 529353
Համակարգչային ծառայություն՝ «Ազգ» թերթի

Նիւթերը չեն գրախոսում ու չեն վերադարձնում:
Գ. տարվա յոթնամյակը գովազդային են, որոնց բովանդակությունը համար խմբագրությունը դաշտախանութային չի կրում:
«AZG» Weekly
Editor-in-chief
H.AVEDIKIAN / phone: 374 60 271117
47 Hanrapetoutian st., Yerevan, Armenia, 0010

Ազգային Կրթություն

Թիվ 13(315)
7 ԱՊՐԻԼ
2017

Հովիկ ԱՅՅԱՆ

Տեղի է ունեցել մի մեծ թյուրիմացություն: Այս սարի, ամրիկի մեկին, ինչպես ասում են՝ խաբելու օրը, մախընսրական Հայաստանում լռության օր էր հայտարարված, հետևաբար ընտրություններին մասնակից ֆաղափական ուժերը խաբելու օրը լռեցին: Մինչդեռ ֆարոգաբազմը դեռ էր անցկացնել միայն մեկ օր՝ ամրիկի մեկին, բայց սա որդես ի գիտություն, հետագայի համար: Հաջորդ անգամ, երբ ֆարոգաբազմ անցկացնելիս լինեմ, անցկացրեմ այն միայն ամրիկի մեկին, եւ որովհետեւ այդ օրվա խորհուրդը լրիվ համահունչ է ֆաղափական ուժերի խոստումներին եւ, ֆանի որ ֆաղափական ուժերի ողջ բառադասարան ու ծրագրերը կարելի է սեղավորել մեկօրյա ֆարոգչության մեջ ու այդ նդասակով շուրջ մեկ ամիս ոչ նրանց չարչարել, ոչ էլ ժողովրդին: Ինչեւէ:

Ու հենց այս ամրիկիմեկյան թյուրիմացությունը շեկելու համար անցած ամրիկի մեկին Թեֆեյան կենտրոնի դահլիճում հայ ծաղրանկարիչները կազմակերպել էին իրենց նկարների ավանդական ցուցահանդեսը: Այն արդեն 15 սարի անընդմեջ տեղի է ունեցում: Այս սարվա ցուցահանդեսին մասնակցեցին 15 հայ ծաղրանկարիչներ, որոնք ներկայացրեցին իրենց՝ 45 աշխատանքները, ավելի ճիշտ՝ 46, սակայն այդ 46-րդ աշխատանքը չէր ցուցադրվել, ֆանի որ նկարը սարվել էր վերականգնման: Ինչպես ամեն սարի, այս սարի էլ, ցուցահանդեսի սահը մարդաստեղծ էր, սակայն այս սարի, ի սարբերություն անցած սարիների, մարդիկ ավելի ուշադիր էին զննում նկարները, կային այցելուներ, որոնք երկար ժամանակ կանգնած էին մնում ինչ-որ կոնկրետ նկարի առջեւ՝ հասկանալու ստեղծագործության ողջ իմաստը, զեղեցկությունը, խորհուրդը, ասելիքը:

Իսկ ասելիք՝ ցուցահանդեսն ունեւ: Օրինակ նկարներից մեկը՝ սոխակ թուղթ, սոխակ մաֆուր թուղթ եւ ուրիշ ոչինչ, վրան՝ ոչինչ, այսինքն միայն սոխակ մաֆուր թուղթ: Հաջորդը՝ կրկին սոխակ մաֆուր թուղթ եւ վրան ոչինչ, երրորդը՝ սոխակ մաֆուր թուղթ եւ վրան ոչինչ, չորրորդը, հինգերորդը, վեցերորդը, յոթերորդը, ... 45-րդը՝ սոխակ մաֆուր թուղթ եւ վրան ոչինչ: Ծաղրանկարիչները որոշել էին սովորեցնել ֆարոգաբազմի մասնակից ֆաղափական ուժերի ներկայացուցիչներին, աղագա օրենսդիրներին, թե ինչպես են հարգում, դահում երկրի օրենսդրությունը եւ առաջնորդվում օրենքներով: Այն ժամանակ, երբ լռության օրով Հանրապետության բոլոր բնակավայրերի փողոցներում շարունակվում էին փակցված

Խաբողներն ու լռողները Հայ երգիծանկարիչների ամրիկիմեկյան ցուցահանդեսը

Toto-ն բացատրում է անբացատրելին

Պահը դեմք է անմահացնել

մնալ այս կամ այն կուսակցության, դաշինքի, բարձր ռեյտինգ ունեցող ուժերի շղայի կամ սիկնոջ լուսանկարները, ինչը նշանակում է, որ ընտրությունների բոլոր մասնակիցները օրենք էին խախտում, ծաղրանկարիչները որոշել էին օրենք չխախտել: Ցավոք, նրանք առանձին կուսակցություն չունեն՝ ասենք ԾԻԿ՝ Ծաղրանկարիչների իսկական կուսակցություն, եւ այդ կուսակցությունը չէր մասնակցում ընտրություններին, հակառակ դարադասում չի բացառվում, որ ընտրվեին, ֆանի որ ամրիկի մեկին, լռության օրը, հայ ծաղրանկարիչները միակն էին Հայաստանում, ովքեր համաձայն օրենքի՝ լուռ էին:

Բայց նկարների վերնագրերը կային, այսինքն ամեն սոխակ մաֆուր թղթի սակ զրված էր վերնագիրը (սոխակ, մաֆուր թղթ) եւ հեղինակը (սոխակ, մաֆուր թղթ): Մեր ծաղրանկարիչ Սուրբաս Թորոսյանը՝ Toto-ն, այս կաղակցությամբ ասում է, որ միշտ այցելուները, որոնք գալիս են ծաղրանկարիչների ցուցահանդեսներին, նայում են նկարները եւ չեն կարողում դրանց վերնագրերը, նաեւ այդ դասձառով էլ՝ այս անգամ որոշել էին նկարները հանել ու թողնել վերնագրերը, որ կարդան...

Ի դեմք, կարդալու մասին: Ծառ ծաղրանկարիչներ իմացել էին, որ իրենց գործընկերները դասրասվում են ցուցահանդեսի եւ նեղացել էին, որ այն մեմակ-մեմակ են անում: Բանն այն է, որ նրանք նույնպես ցանկություն են հայտնել մասնակցել նման ցուցահանդեսի: Բայց նրանց դասախանել են, որ նկարչի լավագույն ստեղծագործությունը մաֆուր կսավն է, սվյալ դարագայում՝ սոխակ, մաֆուր թուղթ

Երգիծանկարիչ Արզո-ն իր ստեղծագործությունն է ներկայացնում

թը, եթե ունեմ նման ստեղծագործություններ, աղա՛ համեցեմ, խնդրեմ: Պարզվել է, որ չունեն... Բայց սա դեռ սարսափելի չէ: Բանն այն է, որ խորհրդարան անցած կուսակցություններն ու դաշինքները որոշել են դասնական նամակով դիմել հայ ծաղրանկարիչներին, որդեսգի վերջին ցուցահանդեսի բոլոր նկարներն ուղարկեն իրենց: Ինչո՞ւ, բանն այն է, որ խորհրդարանականները մոռացել են իրենց ծրագրերը եւ իրենց մաֆուր սոխակ թղթեր են դեմք՝ նորից ծրագրելու համար: Կա վարկած, որ այս գործընթացը կսեւի շուրջ 5 սարի: Աննվազն:

Ցուցահանդես հերոսների հիշատակին

Ամրիկի 6-ին Երեւանի դասնության թանգարանում բացվեց Ամրիկյան դաստրագմի հերոսների հիշատակին նվիրված «Ազատությունն այլընտրանք չունի. անկախություն» խորագրով ցուցահանդես, որտեղ ներկայացված են Արցախի՝ անկախության սերնդի յոթ նկարչի՝ Սամվել Թավադյանի, Գայանե Շուքեցու, Արմինե Ավագիմյանի, Զարինե Բաբայանի, Դավիթ Ավագիմյանի, Մերի Մուսայելյանի, Միհայել Դանիելյանի եւ երկու ֆանդակագործի՝ Դավիթ Սարգսյանի

կախություն» ցուցահանդեսը Երեւան ֆաղափ դասնության թանգարանում կգործի մինչեւ ամրիկի 17-ը: Նշենմ նաեւ, որ այս հավաքածուի առաջին ցուցադրությունը կայացել է 2016թ. դեկտեմբերին Թեֆեյան Կենտրոնում, երկրորդը՝ ս.թ. փետրվար-մարտին Ազգային Ժողովի ցուցասահում, իսկ ամրիկի 21-ից այն կցուցադրվի նաեւ Վրաստանում՝ Թբիլիսիի «Հայաստան» մակույթի կենտրոնում:

Ռոման ԴԱԼԼԱԶՅԱՆ

Արձակագիր, գեղանկարիչ, բնախոյզ, թարգմանիչ, լրագրող Սուրեն Դայրամեջյանը իր ստեղծագործական կյանքի հինգ տասնամյակի ընթացքում իմաստալից հեռագրեր է թողել գրական-ստեղծագործական ճանապարհին՝ զգալի չափով հարստացնելով հայ գեղարվեստական արձակն ու գեղանկարչությունը: Սուրեն Դայրամեջյանը մոտ 2500 տպագիր նյութերի, գեղանկարների, ռադիոհեռուստատեսային հեռուստատեսային ծրագրերի հեղինակ է:

Վերջերս լույս է տեսել նրա «Ծանոթ ու անծանոթ ճամփեփին» խորագիրը կրող 600 էջանոց շեղագիրը՝ հայրենի բնաշխարհի տարբերակները հրաշքերի խորհմաստակերումներով, ծաղիկների, ծառերի, թփերի առարկայացված նկարներով, կենդանական աշխարհի բազմազան տեսակների անձնավորված կերպարներով, գրքին մի առանձին շեղ ու բովանդակություն հաղորդող հարյուրավոր գեղարվեստներով:

ԱՆՏՊՈՒ ԲՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ԲԱՅԱՆԱՅՏԵԼՈՒ ՏԱՂԱՆԴՈՎ

Գիրքը խորագրել է «Խնձաբազրի կողմից» վերնագրով բովանդակալից իր խոսքում Սուրեն Դայրամեջյանին ըստ արժանվույն ներկայացրել ու բնութագրել է ՀՀ վասակավոր ժողովուրդի, գրող, հրատարակագիր, գեղանկարիչ Վանիկ Սանթրյանը: «Ընթերցում ես նրա ստեղծագործությունները, ես աչքիդ առջեւ իրական, ոչ հնարավոր, հաշտված են ծիծեռնակն ու արագիլը, բզեզը եւ թիթեռը, բնության ամեն անլեզու զավակ, ում հանդիպել, յուրովի երկխոսել, ում կյանքի դաշտին այնպես հրաշալի ներկայացրել է շնորհիվ իր բնասուր գրչի եւ այն ընդունակությունների, որոնցով հնարավոր են դառնում անդամաձև բնադրանքների մեծերը, թվում է, մեզ այնքան մոտ, բայց դեռ փչ ճանաչված ու փչ ուսումնասիրված էակների հետ», էջ 3-ում գրում է գրի խնձաբազիրը:

Սուրեն Դայրամեջյանի նոր գրքի մասին լույս է տեսնում, որ «Ծանոթ ու անծանոթ ճամփեփին» խորագրով աշխատությունն ունի հանրագիտարանային բնույթ ու կոչո: Պարզ ու անդաճախ խոսքով ու հարյուրավոր խոսուն նկարներով նա խորհմաստակերում է Երևանի, Բյուրականի, Ջրառաջի, Ալմալի, Արմուշի, Հայկազանի, Ծաղկաձորի, Սեւանի, Դոնաբենի, Զաղիսի, Սուլայի, Գեղարունիի եւ այլ վայրերի զարմանահրաշք բնությունը՝ իր ինֆունսիվ մասկերներով ու գույներով, կենդանական աշխարհի բազմազանությամբ, կենդանի արարածների բնական վարքագիծով:

Բնությունը հրաշագործ է, մեծ ներշնչարան, ֆանտի բնության հարուստ դասագիրն ուսումնասիրողը տգործվում է վեհի ու գեղեցիկի զգացումներով, սիրով ու բարությանը, բնությունն անաչառորեն դառնում է իր հարստացնելու հասկանիչներով:

Եվ միանգամայն իրավացի է հեղինակը, երբ իր գրքի «Կոչմանը հավասարի» վերնագիրը կրող խոսքում բարձրաձայնում է. «Բնություն, իմ, մեծ հրաշագործ է. ոչ միայն իրեն է բուծում, վերականգնում, այլև մեզ՝ իր հրաշք բուժամիջոցներով, տեսակ-տեսակ արարածներից բխող էն դրական լիցքերով, որոնցով աղափնվում է մարդը, նրանց ունկնդրելիս ես ակնդրելիս, թոթափվում սրբաներից, մաքրում իր հոգին, տգործվում վեհ զգացումներով» (էջ 10):

Սուրեն Դայրամեջյանի ստեղծագործություններում, այդ թվում էլ գրախոսվող աշխատության մեջ, հորինովի, մտածածի դեմքեր ու նկարագրություններ չկան: Ամեն ինչ խարսխված է կենդանի, բնական իրողությունների վրա: Ավելին. շեղագրությունների ժամանակ հեղինակն իր ֆոնոլոգիկ անցողի չի չիսկացնում: Նա երբեմն երկար ժամանակ հետամտնում է որեւէ թռչունի, որեւէ այլ կենդանի արարածի, որ

կան դասուններ, գույցներ, էստետներ՝ բնորոշ ու դիմուկ վերնագրերով: Դրանք իրենց կարծությամբ, դասկերակող լեզվով, բնորոշ գեղանկարներով գեղագիտական հաճույք են դասառնում ընթերցողին եւ սանում հայրենի բնաշխարհի տարբեր շեղանկների ճանաչումներով:

Հավելեմ նաեւ, որ Հայաստանի տարբեր վայրերի բուսական ու կենդանական աշխարհը Սուրեն Դայրամեջյանի «Ծանոթ ու անծանոթ ճամփեփին» աշխատության մեջ էլ նրա այլ ստեղծագործություններում համակարգված է եւ ունի խոր ու ներազդող, հսկայական կենսական էներգիա փոխանցող բովանդակություն: Նրա դասկերած բուսական ու կենդանական աշխարհը ճշմարիտ ու գիտական դասագրի արժեք ունի, որ, առանց չափազանցության, կարող է դառնալ գիտական աշխարհագրության լայնընդգրկուն թեմա:

կարողանա որսալ անհրաժեշտ դասեր, երբ կենդանին բնական տարբերի մեջ է, անհրաժեշտ գործողությունների շնորհիվ: Այդ դասառնում էլ Սուրեն Դայրամեջյանի դասկերած կենդանիների, շնչող բոլոր արարածների նկարահանումներն ունեն գեղանկարչության բնորոշ արժանիքներ: Դրանք հիացնում են դասառնում դիտողներին: Թող ընթերցողը մայի գրքի նկարները, որոնք հարուստ բովանդակություն են հաղորդում խոսքով նկարագրվող դեմքերին ու երևույթներին:

Նդասակային շեղագրությունների ընթացքում Սուրեն Դայրամեջյանը հաճախ իր հետ սանում է թռչուններին, որոնք արդեն բնութագրողաբար են եւ լույս բերում են հասկանալի բնության երևույթների վերաբերյալ: Նա սիրալի կապեր է ստեղծում նաեւ ուսումնասիրվող տեսողանկարի բնակիչների հետ, դասանի բնաստեղծի հետ: Պատահական չէ, որ գրքում դասկերակող տարբեր իրավիճակներին ներկա են նաեւ այս կամ այն բնակավայրերի բնակիչներից շատերը: Սուրեն Դայրամեջյանը հաճախ լինում է նաեւ դպրոցներում եւ բնաշխարհի մասին գույցներ կազմակերպում ուսուցիչների եւ աշակերտների հետ:

Գրքի 17 ներառվածներից յուրաքանչյուրն ունի 6-17 գեղարվեստական դասուններ, գույցներ, էստետներ՝ բնորոշ ու դիմուկ վերնագրերով: Դրանք իրենց կարծությամբ, դասկերակող լեզվով, բնորոշ գեղանկարներով գեղագիտական հաճույք են դասառնում ընթերցողին եւ սանում հայրենի բնաշխարհի տարբեր շեղանկների ճանաչումներով:

Սուրեն Դայրամեջյանը միաժամանակ սովորեցնում է, որ բնությունը, նրա բուսական ու կենդանական աշխարհը յուրաքանչյուր ուր մեզ է աչքի լույսի դեպ դասկերակող ու հարստացնող: Հենց այդ մասին է խոսում հեղինակի անձնական օրհնակը. նա հոգու ու մտքի հազարավոր թելերով անխաղձ լիցքեր է կապում ու նրա արարումների հետ: Եվ բնության ու նրա հրաշքերի նկատմամբ դրսեւորած անդաճախ սերն ու բարությունը փոխանցվում են բոլոր նրանց, ովքեր հաղորդակցվում են Սուրեն Դայրամեջյանի ստեղծագործություններին, նրա գեղանկարչական ցուցահանդեսներին, ինչպես նաեւ «Ծանոթ ու անծանոթ ճամփեփին» խորագիրը կրող գրքին:

Բնաշխարհն իր հազար ու մի նրբերանգներով, արարող բովանդակությամբ Սուրեն Դայրամեջյանի հոգու ու սրտի մեջ է: Ահա թե ինչու նա հետևողականորեն ու ծայրահեղ բժախնդրությամբ հարստացրել է եւ շարունակում է հարստացնել մեր մանկադասարանական գրականությունը, հայ գեղանկարչությունը: Այդ մասին են վկայում նաեւ գրախոսվող գրքի վերջում հրատարակված բնութագրումները, որոնց հեղինակներն են Երևանի Ալ. Իսահակյանի անվան կենսոնական գրադարանի տնօրեն, ՀՀ մշակույթի վասակավոր գործիչ Հասմիկ Կարամեջյանը, գրող, հրատարակախոս Հրաչյա Մաթեոսյանը՝ Հրաչյան, ՀՀ վասակավոր լրագրող, գեղանկարիչ Վանիկ Սանթրյանը, գրող, «9-րդ հրաշալի» թերթի գլխավոր խնձաբազիր Վաչագան Սարգսյանը, գրականագետ Լյուդվիգ Կարամեջյանը, ճանաչված բանաստեղծ Կրկարիտ Սարգսյանը, լրագրող Կրեթ Սարուխանյանը, անվանի բանաստեղծ, գեղանկարիչ Արեւազ Ավագյանը, բանաստեղծ Բագրատ Ալեքյանը, բժիշկ-փորձագետ Վիկտոր Բաբայանը, տղերիս հեղինակը:

Հիրավի, Սուրեն Դայրամեջյանն օժտված է անսահման բնությունը, նրա անսպառ գաղտնիները բացահայտելու տաղանդով:

ԵՂԻՇԵ ԶԱՐԵՆՅՈՒՆ -120

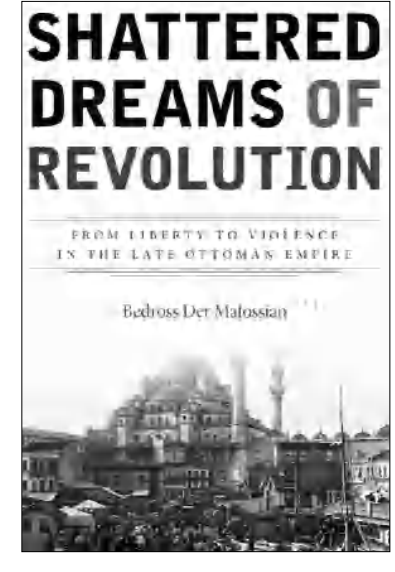
Երևանի Ալ.Իսահակյանի անվան կենսոնական գրադարանի թիվ 29 բաժնում մարտի 31-ին տեղի ունեցավ գրական-գեղարվեստական ցերեկույթ միջոցով Երևանի Զարեանցի ծննդյան 120 ամյակին: Միջոցառումը բացեց գրադարանի վարիչ Մարիանուկ Ալեքսանյանը: Միջոցառմանը իրենց մասնակցությունն էին քերել բանասիրական գիտությունների դոկտոր, բանաստեղծ Սուրեն Դարբինյանը եւ ՀՀ գրողների միության անդամ, բանաստեղծուհի Հռիփսիմյան: Նրանք բարձր գնահատեցին Ե.Զարեանցի բանաստեղծական արվեստը, խոսեցին նրա արարած ժամանակների, ինչպես նաեւ հայրենասիրական աղբյուրների մասին:

Հայաստանի ազգային թատրոնի միջոցով համալսարանի ուսանողները ներկայացրեցին Ե.Զարեանցի ստեղծագործությունները: Խ.Աբովյանի անվան ՀՀԳԼԻ-ի գեղարվեստական կրթության ֆակուլտետի 2-րդ եւ 3-րդ կուրսի ուսանողները բարձր մակարդակով կատարեցին Ե.Զարեանցի խոսքերով գրված երգեր՝ «Ես իմ անուշ Հայաստանի...» եւ այլ գործեր (դասախոս Ելենա Դարբինյան):

Հարկ է նշել, որ Ե.Զարեանցը արդեն շատ կարճ, սակայն թողեց գրական մեծ եւ բարձրարժեք ժառանգություն: Նա իր մահկանացուն կնիքը ստալինյան դաժան ժամանակներում: Ցավով, նրա ժողովրդին մինչ օրս անհայտ է:

ՍՏԵՓԱՆ ԳՐԱԳՐԱԳՆԱՆ
Տեխնիկական գիտությունների քեկտսում

«Խորտակված անուրջները» արտակարգ գիրք

Ֆրեզկոյում նորաստեղծ Հայկական ուսումնասիրությունների ընկերությունը (ՀՈՒԸ) «Արևակարգ գիրք» անվանակարգի իր առաջին մրցանակը շնորհել է Պետրոս Տեր-Մաթոսյանի «Հեղափոխության խորտակված անուրջները: Ազատությունից դեմի բռնություն» օսմանյան կայսրության մայրամուտին» հասորին, որը լույս է ընծայել Ստեֆանոս համալսարանի հրատարակչությունը 2014 թվին:

ՀՈՒԸ-ն հիմնվել է 2015-ին: Իր այս առաջին մրցանակին կարող էին մասնակցել 2013-ի ապրիլի 1-ից մինչև 2015-ի ապրիլի 30-ը հրատարակված գրքեր: Տեր-Մաթոսյանը, ըստ «Արմինյան Սիրո-Սիմեթերթ» շաբաթաթերթի, ստանալու է 1000 դոլարի դրամական դարձույթ եւ ՀՈՒԸ-ի հավաստագիրը այդ կապակցությամբ:

Գիրքը անդաճախում է 1908-ի Երիթթուրքերի հեղափոխությանը եւ հիմնականում ֆնանսավորում է երեք էթնիկական խմբերի՝ արաբների, հրեաների եւ հայերի վրա նրա թողած ազդեցությունները: Հեղափոխությունից մեծ ակնկալիներ ունեին այդ խմբավորումները, որոնք սակայն ոչ միայն չհրականացան, այլև փոխարինվեցին ողբերգական իրադարձություններով: Թեման արդիական է Մերձավոր Արևելքում կատարվող «հեղափոխությունների» լույսի ներքո, որտեղ դարձյալ հույսերն ու ակնկալիները չեն համադասախառնում իրականությունը:

Հասորը թուրքերին է թարգմանվել 2016-ին: «Իր խորը ուսումնասիրված եւ հիմնավորապես փաստարկված գրքում Տեր-Մաթոսյանը կարողացել է գերազանց վարդապետությամբ ներկայացնել խոսունների եւ իրականության միջև գոյություն ունեցող վիճակը» նշել է Պրինստոն համալսարանից Շուրու Հանիօղլուն:

Տեր-Մաթոսյանը ծնվել է մեծացել է Երուսաղեմում: Ավարտել է տեղի եփրայական համալսարանը, որտեղ էլ սկսել է իր ուսումնասիրությունները կատարել մասնավորապես «իսլամական եւ մերձավորարևելյան ուսումնասիրությունների բաժնում»: Դոկտորական է դասառնել Կոլումբիա համալսարանում (ԱՄՆ) 2008-ին: Այդ մինչև 2010 թվականը դասավանդել է Մասաչուսեթսի Տեխնոլոգիական ինստիտուտի (MIT) դասնության ֆակուլտետում: Այժմ Նեբրասկայի համալսարանի դասնության բաժանումում է Մերձավոր Արևելքի դասնության դոկտորի օգնական է: Սուլեյման Ա. Մուրադի եւ Նաոմի Կոլսուն-Ֆրոմի հետ համահեղինակ է հառաջիկայում հրատարակվելի «Ռուսլեզյան ձեռնարկ Երուսաղեմի մասին» հասորի:

Տ. ԾՈՒՄԵՅԱՆ

Արձվի ԲԱՆՉԻՆՅԱԼ

Սփյուռագիտական որոնումները միշտ լեցուն են անակնկալներով... Հայազգի կինոգործիչների և չինաբնակ հայերի փնտրումներում կադր հաստատելով հայազգի ամերիկյան բեմադրիչ-դերասան Էդվին Ջերարդի հետ՝ դարձեցի, որ նա թռնու է հին մամուլից ինձ ծանոթ եզրից հայ երգչուհի-դերասանուհի Վալենտինա Ամիրայանի, որն էլ, դարձվեց, եղել է դարձյալ մամուլից ինձ ծանոթ չինաբնակ ազգային գործիչ Հայկ Ասատուրյանի կինը: Մեր խնդրամով Էդվին Ջերարդն ուղարկեց իր սասկի մասին սլայդներ, հոդվածների կտրոններ (դրանց մի մասի հրատարակության արտադրումը անվիճելի է), և արդյունում ուղարկեց հետևյալ դիմանկարը...

Վալենտինա Ամիրայանը՝ ծնյալ Մարիա Վալենտինա Զորենցիա Նեդրա Առնո (1901, Կոստանդնուպոլիս - 1971, Լոս Անջելես), եզակի է սփյուռագիտական մեծ կյանքի մասին մեծ այն առումով, որ լինելով միայն մեկ կողմից հայազգի՝ նվիրված է եղել հայ արվեստին: Նրա հայրը՝ իսպաղացի Նիկոլա Միլեթ Առնոն, սերել է Սարդիների ազնվական մի տոհմից, մայրը՝ Պոլսահայուհի էր՝ Ազարի Համանյան: Զգեստներ, թե ինչ լուսնաշառկա է մոտ 1920 թվականին Վալենտինան հայտնվել Եգիպտոսում, որտեղ ամուսնացել է ծնունդով զնյուռնիացի Սեփան Զարմայր Ամիրայանի հետ: Կահիրեում 1922-ին ծնվել է նրանց դուստր Ալիդան: Վալենտինան եղել է Կահիրեի երաժշտական լիցեյի հիմնադիր, երգչուհի, դերասանուհի Կանոնի ուսանողը, բազմիցս մասնակցել նրա աշակերտների հանրային համերգներին՝ կատարելով իր ուսուցչի գործերից և հայկական երգեր: 1920-ականներին երիտասարդ, գեղեցկասես Վալենտինան իբրևո դեմ է եղել Կահիրեի հայ համայնքի երաժշտական և թատերական միջոցառումներում: Հասկացված հաջող է եղել նա Տիգրանյանի «Անու» օպերայի բեմադրության մեջ: Ինչպես գրել է Օ. Մ. Թանկանյանը՝ հեղինակը. «Տիգրանյան Ամիրայան էր և կը մնար կեղծանկարիչ դեմքը խաղի, որ սկզբում մինչև վերջը փայլեցալ իր դերին բարձրադաս մեջ, և իր հմայիչ երգեցողությամբ ու սիրուն դերակատարությամբ օպերային շուրջը եղա: Մասնատարադաս տղամարդ էր Տիգ. Ամիրայանի այն երգը, որով կը լիցարկեր Տերվիչին անեծքը» (եստ՝ «Անու» բեմադրությունը, «Արեւ» օրաթերթ, Կահիրե, 29.05.1927): Նույն թերթը Ալեքսանդրիայում օպերայի ներկայացման առթիվ դարձյալ գրել է. «Գալով դերակատարներուն, ողջ է ըսել որ Տիգրանյան Ամիրայանը յաջողությամբ արար Անուի դերը: Իր մեղանոց ձայնը, նուրբ բարձունքները զինքը բաական մոտիվներու էին փիլեպի այն սառադուր ու դժբախտ Անուի, որուն կարելի չէ չլուսակցիլ, չկարելցիլ» («Անու»-ի ներկայացումը Ալեքսանդրիայի մեջ, «Արեւ», 18.06.1927):

Մեր ձեռքի սակ է 1925 թվականի օգոստոսի 9-ին Կահիրեի «Սան Սեֆան» կազմակերպության կազմում 11-րդ սիմֆոնիկ մեծ համերգի ֆրանսերեն ազգագիրը: Համերգը ղեկավարել է մատերո Էդգարդո Բոնոմին, մեներգել է Վալենտինա Ամիրայանը: Հնչել է Շոպենի «Ողբերգական սիմֆոնիան», Ռիմսկի-Կորսակովի «Ռուսական մեծ ջաշիկը» նախերգանքը, իսկ Ամիրայանը կատարել է մեներգեր Պուչչինիի «Մանոն Լեսկո», Մասկանիի «Գեղջկական աստղերը» օպերաներից, նաև Կոմիտասի «Հայաստանը»: 1927-ի մի համերգում Ամիրայանը կատարել է հայկական, ֆրանսիական և իսպաղական երգեր, նաև մի արիա Մոցարտի «Ֆիգարոյի գիտերը» օպերայից: «Մեկ կողմ ձգելով իրեն ձայնին մեղանոց ու զգայնությունը, հարկ

է յիշել, որ՝ առաջին երգը, Մոցարտի «Սոփի ֆիլարո»-ն, ձայնի ինչ թարմությամբ որ սկսաւ, ուրբ-ինը դժուարին կտրուներ երգել վերջը «Սիրուհիս»-ը և ներկաներուն դահանջին վրայ Պ. Կանաչեանի «Օրոր»-ը երգեց նոյն թարմությամբ»,- գրել է Ս. Կարապետյանը Կահիրեի «Լուսաճալ» դարբերականում (26.12.1927): 1930-ին երգչուհին Գյուլչուրայի դերով հանդես է եկել «Արեւի մալալան» երաժշտախումբում: Այս թվականին Կահիրեի «Արաբ» շաբաթաթերթը հունիսի 14-ի համարում գրել է. «Տիգրանյան Ամիրայան իր բնական խաղարկությամբ և արագալ ձայնով կրցաւ մինչև խաղին վերջը խանդավառել ներկաները, մանաւանդ իր «Սիրուհիս»-ը երգելու աշխարհի մը բացաւ բոլորի արջին մեջ: Միջնարարին շուրջից սկիզբը երգեց Ա. Ահարոնյանի «Հայրենի Տուն»-ը՝ ներկաներին խելով բուռն և անվերջ ծափեր»:

Նեդրսի սոխակը. Վալենտինա Ամիրայան (Առնո)

«Նեդրսի սոխակ», «եգիպտացի բեմադրող իսկադու սոխակը ըլլալու սահմանում երգչուհի» անվանված Վալենտինա Ամիրայանը հրավիրվել է երգելու նաև Եգիպտոսի թագավորի դաշնակց: Ելույթներ է ունեցել նաև Սուդանում, արժանացել է հարթուհի անվանակրող մամուլի գնահատականին, այդ հոդվածները թարգմանաբար լույս են տեսել Կահիրեի ֆրանսալեզու մամուլում:

Շուրհաճաճ երգչուհի-դերասանուհին առաջարկ ստանալով Եգիպտոսի կինոընկերությունից՝ Էմի Ռայան անվան Նեդրսի թագավորի դաշնակցը՝ և «Նորին վեհափառությունը» բարձրանկարներում: «Այս երկու ֆիլմերու դաստաստեցնել վերջ, որ լիցի սեւ երեք ամիս, մեր տղանդաւոր հայրենակցուհին լիցի մեկնի Ամերիկա, մասնաւոր դաշնակցութեամբ խաղալու համար Հոլիվուդի մեջ: Վստահ եմ, որ Տիգրանյան Ամիրայան իր թովիչ խաղարկութեամբ և հմայիչ ձայնովը ինչ ասեմի մեջ լիցի դաշնակցութեամբ սիրուն երկրորդական միջազգային միլիոնաւոր բազմութիւններու դաստաստեցնել կուտը, և հայ անունը այստեղով անգամ մը ևս լիցի փառաւոր գեղարուեստական աշխարհի մեջ, Մամուլեաններու, Մախուսեաններու կողմին»,- «Արաբ» թերթում գրվել է «Տիգրանյան Վալենտինա Ամիրայանի փայլուն աղագան» հոդվածում:

Արշեսուհին նախ մեկնել է Փարիզ, մասնակցել կինոյի արվեստագիտությանը՝ նվագահանդեսին՝ արժանանալով ֆրանսիական մամուլի ուշադրությանը: «Հաճոյքը ունեցանք ունկնդրելու եգիպտացի երգչուհի Ամի Ռայան, որ արուեստով կ'արասանէ ձեփերուարի բազմաթիւ կտրուներ. ի միջի այլոց՝ ան երգեց հայկական հիանալի մեղանոց մը, որ իր իսկ հեղինակութիւնը է»,- գրել է «Սինե կոմեդիա» թերթը: Իսկ «Օգլէկյուս» դարբերականը գրել է. «Էմի Ռայան, սակալին անծանօթ մի անուն Փարիզում, մի երիտասարդ եգիպտացի, որ օժտված է հրաշալի լիցիկական սոդրանոյով: «Մոն կյուբի» կանանց ընկերակցությունը նրան բացահայտեց անցած շաբաթ: Ի թիվս այլ յուրահասկությունների՝ Էմի Ռայանը երգում է ինը լեզվով: Նա հավասար հաջողությամբ կատարեց իրարից արքեր ստեղծագործություններ՝ Հաջի Աղասուրդինի հունական օպերան, Ռիխարդ Շտրաուսի «Սերենադը»

գերմաներեն, «Ռոմանական կյանքի վալս» իսպաներեն, ամերիկյան ոճի իր հորինվածքը, Վալենտինա «Վալենտինոսը» իսպաներեն և Մարգրիտ Մոնեի «Արի իմ գիրկը» ֆրանսերեն: Փարիզի Կինոյի ակումբի «Լե կլակե» դաստաստեցնել է վկայել է, որ ակումբի գեղարվեստական միսը նախագահել է «համակրելի և դեռաշի եգիպտացի արվեստագիտուհի օրիորդ Էմի Ռայանը, որ մոտ ժամանակներս կինոյի կարեւոր ընկերություններից մեկի աստղը լիցի լինի»:

Երեւ է, Էմի Ռայանը 1933-ին Փարիզից անցել է ԱՄՆ, որտեղ նկարահանվել է մի քանի կինոնկարում, սակայն ասոջի դարձել... Ամերիկահայ մի հեղինակ արշեսուհուն նկարագրել է որպէս միջառասակ, «կենցաղագիտական շուրհալի ժեստով» օժտված մի սկիզբ: «Եթէ հայերս վարժուած ըլլայինք Ամերիկացուց ման սուրը լայֆ-ի (սոցիալական կյանքի - Ա. Բ.) նկարագրական ձեփը»

ցել է գործարար, Եգիպտոսի բռնցիմարսի նախկին չեմպիոն Հայկ Ասատուրյանի (1901, Հելիոպոլիս - 1987, Լոս Անջելես) հետ: Անուանալուծված լինելով՝ Վալենտինան երկրորդ անգամ ամուսնացել է իր արեւելից, համակրելի, եռանդուն Ասատուրյանի հետ: 1934-ին նրան մեծական բնակության են մեկնել Չինաստան՝ իրենց հետ անցնելով ոչ միայն Վալենտինայի Ալիդա դստերը, Օգոստոս ֆրոջը ու նրա ամուսին Երվանդ Համանյանին, այլև Վալենտինայի առաջին ամուսին Աստիան Ամիրայանին: Համայն մեկնելու ճանապարհին ճաղողական «Հարունա Մարու» նավի վրա Վալենտինան ծանոթացել է ամերիկացի նշանավոր կինոբեմադրիչ Սեսիլ Բ. դե Միլի հետ, որը նրան հրավիրել է ԱՄՆ՝ փորձելու մասնակցել իր «Կլեոպատրա» ֆիլմի գլխավոր դերակատարու մրցույթին: Սակայն Վալենտինային այլ կյանք էր ստանում...

Հաստատվելով Համայնում՝ Հայկ Ասատուրյանը դարձել է Չինաստանի կինոյի և մարզախարհի մագնսներից մեկը: Նրան է դասկանել Համայնի «Մեթոդիստեն ֆիլմը» ընկերությունը, նրա ջանքերով է իրականացվել «Ավազի մորեխները» չինական կինոնկարը: Հիմնել է ղեկավարել է մարզադաստեր Համայնում, Տյենծինում, նաև Մանիլայում (Ֆիլիպիններ): Ասատուրյանը եղել է Չինաստանի հայ համայնքի կարեւոր դերակատարներից, առասպելում նվիրակություններ է կատարել ազգային հաստատություններին: Ժամանակի մամուլը, սակայն, լռում է, թե ինչով է զբաղվել Չինաստանում Վալենտինան...

Վրա է հասել երկրորդ աշխարհամարտը: Չինաստանը գրաված ճաղողիայի իշխանությունները սեղաբնակ հայերին համարել են թշնամի և արգելափակել են համակենսոնացման ճանապարհներում: Վալենտինա և Ալիդա Ամիրայանները ձերբակալվել և ուղարկվել են Ֆիլիպիններ՝ 1942-1945 թվականներին արգելափակված մնալով Մանիլայի ճաղողական համակենսոնացման ճանապարհում: Պատերազմի ավարտից հետո Վալենտինան գերությունից դուրս է եկել ֆաղցից կիսամեռ վիճակում: Ամերիկացիները նրանց ֆաղաբացիություն են առաջարկել, և ընտանիքը մեկնել է Լոս Անջելես: Այստեղ էլ արքեր անց նախկին երգչուհին վախճանվել է 70 տարեկան հասակում...

«Նեդրսի սոխակի» գեղարվեստական ձիրքերը ժառանգել է նրա թոռը՝ դերասան, բեմադրիչ, թատերագիր Էդվին Ջերարդը (ծնյալ Վարդան Համանյան, ծն. 1948), որը սասնյակ բեմադրություններ է դերակատարում ներ իրականացրել Լոս Անջելեսում և Փարիզում...

Տիգրան Զիթողյանը և Սյուզան Մարանդոնը «Ամերիկյան հայելի» ֆիլմում

Ամերիկյան «Մուրն փիջըր փրես Էնդ Բուրնինգթեյլը» գործակալության հաղորդմամբ, հռչակավոր ամերիկացի կինոդերասանուհի, օսկարակիր Սյուզան Մարանդոնը նկարահանվել է Արթուր Բալդերի «Ամերիկյան հայելի» նոր փորձարարական փաստագրական ֆիլմում՝ նյույորքյան ճանաչված հայ նկարիչ Տիգրան Զիթողյանի հետ միասին: Բալդերը հայտնի է իր փորձարարական փաստագրություններով («Փոփիկ Խոլանիա», «Երեւակայական իրականությունը», «Հաղթանակի սկիզբը»), որոնց համար

արժանացել է դասվավոր մրցանակների ԱՄՆ-ում և այլուր: «Ամերիկյան հայելի» ֆիլմի նկարահանումները մոտենում են ավարտին: Այնտեղ նկարահանվել են նաև դերասանուհի-մոդելներ Էլի Զիտոնու և Ֆլորանս Ֆերեն, թոփ-մոդել Զիլարի Ռոդան, ոսկերչական դիզայներ Մորգան Հարան և այլք: Ծնունդով երեւանցի նկարիչ Տիգրան Զիթողյանը ցուցադրվում է սառ արեւելից: 1999-ին երեւանի Գեղարվեստի ինստիտուտն ավարտելուց հետո սեղափոխվել է նախ Ըլեյցարիա, աղա՛ ՄԱՆ: 2015-ին երեւանի Գաֆեսնյան արվեստի կենտրոնում կայացել է Զիթողյանի «Հայելիներ» ցուցահանդեսը:

Անահիտ ՅՈՒՍԵԳՅԱՆ

Գերմանիա

Մարիա Կալլասի կատարմամբ «Տուկա»-ի սկավառակն իր՝ ինձ մասուցած բազմաթիվ նվերներից մեկն է, որ իսկական ընծա է՝ զույգ Տուկա Դիվաների գործող ներկայությամբ: Շատ են լսում, բայց մեծի ակնաչույցով իմ ժամանակակցի, իմ սեսան, ինձ այդ դերակատարման յուրաքանչյուր դրվագի մեջ համոզված Յասմին Դադյանի հետ են՝ 1997- ից, երբ Բեռլինի թատրոնում առաջին անգամ դիսկոյի Պուլչինիլի հրաշալի ստեղծագործության իր մասուցումը: Այնպես առջեւ է գեղեցիկ կոսյուններով այդ ներկայացումը, որտեղ ինձ իր սեւ շերտ զգեստի գեղեցկությունը կրկնադասկանում էր, իսկ ձայնային, խաղաղական վարդապետությամբ եռադասկան ծափերին հասկացված ժամանակը: Առաջին անգամ հանդիպեցի իր հավասարակր ունկնդիրներից երկուսին, Վարսալայից ժամանած երկու դասուցումներ արհեստական մուսիկա առջեւ սղասում էին իրենց ասվածուհուն: Շիրվանզադեի «Արշաք» նրանք անուշահամ չէին կարողացել, իսկ ես այդ դասին միայն հասկացա, թե դասական արվեստի հանդեպ սերը մեզ բոլորիս ունակ է սեղավորել մի սարածում, ուր կանգ են առնում ժամ ու ժամանակ: Նույն տարում՝ Եստեմուս, իսկ մի քանի տարի հետո Զյուլումուս դիսկոյի իր Տուկան՝ բոլորովին այլ բեմադրության մեջ, ուրիշ կոսյուններով, այլ խաղընկերների հետ: Այն կլանել է Զյուլ-ին Տուկայի հագեցած կարմիր թավազա զգեստի՝ Յասմինի կերպարն էլ ավելի զայթափող դարձրած դասկետը, որ առավել համոզում էր, թե սիրահարված ուսիկանալիս բարոն Սկարպիան անկարող է դիմարդել ցլամարտ բորբոքող զույնի ազդակներին:

2006-ի սեպտեմբերին Եստեմի Ալյոն թատրոնը վերաբեմադրել էր Յասմին Դադյանի 9 տարի առաջ իրենց բեմում հաջողություն գրանցած «Տուկան», նկատելի էր՝ սիրելի օմերայի գլխավոր հերոսուհուն ծափեր նվիրած հանդիսատեսին իր հետ թատրոն էր բերել երիտասարդների, որոնց աչքերում փայլ կար՝ ուն մասին ավագները դասել էին, իրենց աչք-ակնաչույց էլ գերեց: Վկա նրանց չվերջացող ծափերը: Իսկ իմ մտքում Յասմինի այն երիտասարդներն էին, որոնց ավագ սերունդը բանավոր փոխանցել էր, թե Երեւանում էլ մի ժամանակ «Տուկա»-ն ջերմ հանդիսատես է հավաքել, բայց երիտասարդներին օմերան սիրելու գունդը սարբերակ չէին թողել ավագ կառավարիչները՝ աղբաշիկ խաղացանկ կարկասելով: Ես մտքով նրանց էի բաժանում իմ այդ օրվա՝ ա-

«Տուկա»յով փրկության Ավագ շորեքշաքթին

Յասմին Դադյանի Տուկան խաղանական Օպերայի օմերային թատրոնի համանուն ներկայացման մեջ, 2009 թվական

միսներ կերակրող հոգեւոր հարսությունը, որի ազախությունն ունենալու իրավունքն ինձ սվել էր բեմի իմ իշխանուհին՝ Յասմին Դադյանը:

Յասմինի Տուկան երեւանյան բեմում էլ առիթ եղավ սեսնել՝ 2014-ի հուլիսի 11-ին համերգային կատարմամբ: Այն լեփ-լեցուն դասիլիճ հավաքեց Արամ Խաչատրյանի համերգասահուն, ուր հանդիսատեսը նկատել էր երգչուհուն՝ իր նախընտրած բեմական հագուստի՝ «հայկական» երանգները՝ կարմիր, կապույտ, նարնջագույնը, որ մեկ էլ դասուցական հագուկապի մեջ ընդգծեց. մութ աչքը կորսար, որ ռուսական հեռուստատեսությունը 2016-ի հունիսին սված հարցազրույցի ժամանակ, ողջունելով Գերմանիայի Բունդեսբազի հունիսի 2-ին Յայոց ցեղասպանության մասին բանաձեւը, Յասմինը հենց այդ զույնների խորհրդանշական շերտերում ընդգծում էր իր դերակատարման թատերականությունը:

Ի բարեբախտություն հայ հանդիսատեսի, Սոփոկլեսի օմերային թատրոնում իր աղբաշիկ խաղացանկը վերանայեց՝ հարստացնելով համաշխարհային օմերային գրականության անզուգական այս դասուցությամբ, որի երաժշտությունն ակնաչույցի եւ հոգու սղեղանի է՝ մանավանդ աղետներով ու դասերազմների ավերակ լի մեր ժամանակներում: Լիբրետոյի հիմնում ֆրանսիացի դրամատուրգ Սարդուի «Ֆլորիա Տուկա» մեկտրաման

է, որ գրվել էր դրամատիկ բեմի աշխարհահռչակ արհեստի Սառա Բեռնարի համար, եւ որին բեմում սեսնելով Պուլչինիլն այնքան էր տղավորվել, որ որոշել էր այդ սյուժեի համար օմերա գրել: 1900 թվականի հունվարի 14-ին Յոննում մեծ հաջողություն գրանցելուց հետո, «Տուկան» այլեւ թատրոնների համար մարտահրավեր դարձավ: Ինձ հայտնի չէ, թե երեւանյան բեմում Նաիրե Ստեփանյանի բեմադրությամբ ներկայացվող՝ 1800-ականների Նաթոլեոնի արժանատիների փոթորիկն ամբարող օմերային այս կսավն ինչ խորհրդանշական, նաեւ այլբանական ենթաշերտ է փոխանցելու 21-րդ դարի մեր գունավոր հեղափոխական ժամանակներին, բայց վստահ եմ՝ աղբիլի 12-ին՝ Ավագ շորեքշաքթի շորեքի մասուցվող «Տուկա»-ն իհարժան է լինելու բազմաթիվ դասառններով:

Առաջիկա աղբիլի 12-ին ուրիշ առիթ է՝ Սոփոկլեսի օմերային թատրոնում հայ հանդիսատեսը վերջապես ակնատես կլինի 30 տարի՝ առավելապես համաշխարհային հեղինակավոր բեմերը զարդարած, այդ երկրներում Յայասանի դասիլն ու փառքը անցյալից ներկա դարձնող արհեստուհուն մասուցած Տուկան: Մի դերերգ, որ ձայնի համար գրված գունդը հուզական կսավ է՝ սիրո, հավասարության, առաքինության, հայրենասիրության հենմով: Մի դերերգ, որ հա-

մաշխարհային մանուկ գնահատմամբ Յասմին Դադյանը հաղթահարել էր դրամատիկ բարձր նշանող սահմանելով: Աշխարհի սարբեր լրսվամիջոցների մեր գործընկերները, թատերագետներ հենց այս դերակատարման առիթով բոլոր բարեմասնությունների հետ իրավամբ նշում են, թե Յասմինի երգեցողության մեջ տարածված իրենց կա: Նրան ճանաչելու բարեբախտությունն ունենալով դրան կհավելվե՞ն գլխավոր եզրը՝ այս կերպարը ճակատագրով մեծ է իրեն, մարդկային իր ունկնդիրն՝ հայտնի երգչուհի Տուկան անդամական սիրել գիտի իր նկարիչ ընտրյալին՝ Մարիո Կավարադոսիին, չի սրվում ուսիկանալիս Սկարպիային, նրա սիրուհին չի դառնում, իր համար նվիրական սերը, սիրեցյալին, իր դասիլն ամեն գնով՝ անգամ դանակով դասուցանել գիտի, դասալի չի դառնում, աղբիլու ու մահվան արժանադասիլ սարբերակն ինքնագոհաբերությունը համարելով, նախընտրում է նեցվել ամրոցի վերին հարթակից, քան ուսիկանալիս ենթականների ունկնդիրների գոհը լինել:

Երեւանյան «Տուկա»-ն նվիրված է 2016-ին անժամանակ երկրային կյանքին հրաժեշտ սված Գեղամ Գրիգորյանի հիշատակին, համաշխարհային բեմի հայկական այցեբարս դարձած երգչին թելուզ երկնից շատ կուրախացնի, որ իր հիշատակը խնկարկվի Յասմինի Տուկայով, որի խաղընկերը լինելով նրա բացառիկությունն ընդգծում էր դեր 90-ականներից՝ «Ազգ»-ում մեզ սված հարցազրույցներից մեկում:

Յասմինի արհեստական հմայն անսահման է: Գեղարտություն իրեն ասում են՝ լսել են «Տուկա»-յի տոմերը սղառվում են: «Պատասխանատվությունս մեծանում է», դասախանում է այնպես, կարծես իր առաջին ֆնոթությունն է: Անընդհատ վերակատարելագործվող, ինձ իրեն գերազանցող նրա սեսակը մեր վերադրող ազգի հաղթանակի գրավականն է:

Զրիստոսի հրաշալիառ հարության տոմերը հայերիս համար տոմերից կարեւորագույնն է: Լուսահողի ասիկա ասում էր, որ Յարության տոմերն հենց Ավագ շորեքշաքթից դիտի դասուցվել՝ մարբել տուն ու բակ, լվանալ ամեն ինչ, ասում էր՝ շորեքբոլորը մարբելով կազատվեմ ամեն չարիքից: Զանի ռեսուրան չի դարձել մեր ամբողջ երկիրը, օմերային թատրոնը Ավագ շորեքշաքթի սրբատեղին է, գնանք աղաբախտելու՝ միգուցե սրբվեմ մեր երկրի վաղը ընտրակառաքի 30 արծաթով վաճառելու մեղից:

Կարոսախի մղումներով եգիպտացի գեղանկարիչն ու գրողը

Կահիրեում հրատարակվող «Դեյլի մյուս Իջիդ» օրաթերթում լրագրող Ռանա Խալեդը ներկայացնում է գեղանկարիչ եւ գրող-վիդյասան Աբդելազիզ էլ-Սամահիին, որն իր կյանքի նոդասակն է դարձրել մոր կյանք դարգեւել եգիպտական հին ավանդույթներին, կենսակերպին եւ արժեքներին:

«Մենք կորցրել ենք մեր գեղեցիկ ժառանգությունը, մեր ինքնությունը: Նույնիսկ մեր մշակութային խորհրդանշանները, օրինակ, Ռամադանի ժամանակ օգտագործվող լադերները սկսել ենք փոխարինել այլազգի ավանդույթներով, սվյալ դեղինը չինական լադերներով, որոնք ոչ մի կադ չունեն մեր մշակութային եւ կրոնական ավանդույթների հետ: Կերպարվեստի ուսուցումը դորոցներում անմխթար վիճակում է: Այդ առարկայի ժամերը վերածվել են ազատ ժամանակի՝ ուսելու եւ խաղալու դասերի: Ինչպե՞ս է մեր սերունդը սարբերակելու գեղեցկությունը զգողությունը:

նից: Արվեստը միայն գեղեցկությունը չէ, որ ներկայացնում է հասարակությանը, այլ մի ամբողջ փիլիսոփայական ներաշխարհ է բացում նրա առաջ: Արեւմտյան կենսակերպը խորակել է մեր ազգային ինքնությունը: Մենք հեռացել ենք մեր արժեքներից», լրագրողի հետ զրույցի ժամանակ անկեղծացել է արվեստագետը:

Յանդիղման դրամատաճառը եղել է վերջերս Կահիրեի Օմերայի դասիլներում կազմակերպված «Եգիպտոսի ոգին» խորագրով ցուցահանդեսը, որը հազարավոր մարդկանց ուշադրություն է արժանացել: Ներկայացված են եղել Եգիպտոսի ոչ շատ հեռավոր անցյալի ժառանգությունը եւ մշակութային հարուստ ներկայացումը:

«Ավարել են Չամալեֆում սեղակայված Գեղարվեստի կրթօջախը, որտեղ ինձ դասավանդել են առաջնակարգ արվեստագետներ, ինչպիսիք են Ֆարուք Աբդել Յաֆիդը (*), Մուսթաֆա էլ-Ռազազը եւ Սալահ Ամանին: Սիրում են ընթերցել եւ այցելել թանգարաններ», նշել է նա:

Բացի կերպարվեստում ձեռք բերած հաջողություններից, էլ Սամահին նաեւ լավ գրող-վիդյասան է կարոսախի մղումներով տղորված: Մի քան վեղերի եւ կարճ դասնվածների հեղինակ է: Նրա «Թերթը մավակի վրա» հասորը, հրատարակված 2006-ին, շուրջում էր սղիալական եւ

մշակութային փոփոխությունները, որոնք սեղի էին ունեցել երկու համաշխարհային դասերազմների սարիներին: Նրա մյուս հասորը կոչվում է «Միմին, հայկական սղիսակ վաղը» եւ ֆնանրկում է եգիպտացիների եւ հայերի ջերմ հարաբերությունները փաստական նյութերի հիման վրա, որոնք մարդկայնության դրսեւումներ են:

«Յուսով են, որ սարբեր բնագավառների մարդիկ միասին կաշխատեն այնպիսի ծագրերի վրա, որոնք կիրականացնեն մեր ժամանակների մարդկանց երազանքները», եզրակացրել է նա:

Պատասխել՝ Ն. ՕՈՒՄԿՅԱՆԷ

* Դաիրություն (Միջին Եգիպտոս) 1941-ին ծնված Ֆարուք Աբդել Յաֆիդը նշանակալի արվեստագետ է, որ բացի Եգիպտոսից, ուսանել է նաեւ Գերմանիայում, Լոնդոնում եւ ՅուՆԱՍՍՏՈՒՄում: Մասնակցել է միջազգային կոնֆերանսներին: 2007-ին Եգիպտոսի ազգային տոնի (հուլիսի 23) առիթով «Աստան» խորագրի ներքո նրա ցուցահանդեսը բացվեց Յայասանի Ազգային դասկերտարանում: